

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною
безпекою

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:

В.о. завідувача кафедри,
к.е.н., доцент

_____ **Ольга ГУБАРИК**
« ____ » _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Облік і контроль дебіторської заборгованості
в аграрних підприємствах та їх удосконалення

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Здобувач

Ганна ГАРКУША

Науковий керівник,
к.е.н., доцентка

Ольга ЧЕРНЕЦЬКА

науковий ступінь, посада

Дніпро – 2024

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**Факультет:** Обліку і фінансів**Кафедра:** Обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою**Освітньо-професійна програма:** «Облік і оподаткування»**Спеціальність:** 071 «Облік і оподаткування»**Рівень вищої освіти:** другий (магістерський)**ЗАТВЕРДЖУЮ****В.о. зав. кафедри** _____ **Ольга ГУБАРИК**

« _____ » _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ**Гаркуші Ганні Ігорівні**

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Облік і контроль дебіторської заборгованості в аграрних підприємствах та їх удосконалення**Науковий керівник:** Чернецька Ольга Віталіївна, к.е.н., доцентка

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від 9 жовтня 2024 року № 3365**2. Термін подання здобувачем роботи:** 13 грудня 2024 р.**3. Вихідні дані до роботи:** нормативні акти, інтернет-джерела, фахові статті з теми дослідження, матеріали наукових конференцій, власні спостереження в процесі переддипломної практики, облікові дані та фінансова звітність ТОВ «ГК «Аристократ» Дніпровського р-ну Дніпропетровської області**4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)**Вступ. Теоретичні засади обліку і контролю дебіторської заборгованості в аграрних підприємствах. Практичні аспекти обліку дебіторської заборгованості та його удосконалення. Стан та удосконалення контролю дебіторської заборгованості в аграрних підприємствах. Висновки.**5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)**Місце та значення дебіторської заборгованості для бізнес-діяльності підприємства. Чинники впливу на формування дебіторської заборгованості в аграрних підприємствах. Основні складові обліку дебіторської заборгованості. Ефект внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на підприємстві. Нормативне регулювання обліку і контролю дебіторської заборгованості на підприємстві. Динаміка показників діяльності досліджуваного підприємства. Динаміка питомої ваги дебіторської заборгованості в структурі майна досліджуваного підприємства. Динаміка показників ліквідності досліджуваного підприємства. Організаційні аспекти обліку та облікової політики досліджуваного підприємства. Показники фаховості працівників облікового відділу досліджуваного підприємства. Стан обліку дебіторської заборгованості досліджуваного підприємства. Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості

досліджуваного підприємства. Динаміка показників ділової активності досліджуваного підприємства. Контрольні процедури щодо формування дебіторської заборгованості досліджуваного підприємства.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Теоретичні засади обліку і контролю дебіторської заборгованості в аграрних підприємствах	Березень - квітень - травень 2024р.	
2.	Аналіз фінансово-економічних показників діяльності досліджуваного підприємства	Травень - червень 2024р.	
3.	Практичні аспекти обліку дебіторської заборгованості та його удосконалення	Липень - серпень 2024р.	
4.	Стан та удосконалення контролю дебіторської заборгованості в аграрних підприємствах	Вересень - жовтень 2024р.	
5.	Вступ	Листопад 2024р.	
6.	Висновки	Листопад 2024р.	
7.	Оформлення роботи	Грудень 2024р.	

Здобувач _____
(підпис)

Ганна ГАРКУША
(прізвище та ініціали)

Науковий керівник _____
(підпис)

Ольга ЧЕРНЕЦЬКА
(прізвище та ініціали)

Зміст

РЕФЕРАТ	5
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	11
1.1. Економічна сутність дебіторської заборгованості та особливості її виникнення в аграрних підприємствах	11
1.2. Дебіторська заборгованість як об'єкт обліку і контролю в аграрних підприємствах	16
1.3. Нормативне регулювання обліку і контролю дебіторської заборгованості на підприємстві	20
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ТА ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ	25
2.1. Аналіз фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «ГК «Аристократ»	25
2.2. Організаційні аспекти обліку та облікової політики в ТОВ «ГК «Аристократ»	30
2.3. Стан обліку дебіторської заборгованості в досліджуваному підприємстві	33
2.4. Напрямки удосконалення обліку дебіторської заборгованості в аграрному підприємстві	36
Висновки до розділу 2	39
РОЗДІЛ 3. СТАН ТА УДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	43
3.1. Аналітичний інструментарій системи контролю	43

дебіторської заборгованості в ТОВ «ГК «Аристократ»

3.2. Стан контролю дебіторської заборгованості в досліджуваному підприємстві	47
3.3. Напрямки удосконалення контролю дебіторської заборгованості на аграрному підприємстві	49
Висновки до розділу 3	53
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62

РЕФЕРАТ

Тема: «Облік і контроль дебіторської заборгованості в аграрних підприємствах та їх удосконалення»

Кваліфікаційна робота містить: 69 с., 14 рис., 5 табл., 62 літературних джерела.

Об'єктом кваліфікаційного дослідження є процес виникнення та погашення дебіторської заборгованості в аграрному підприємстві.

Предметом кваліфікаційного дослідження є сукупність теоретичних та прикладних аспектів обліку і контролю дебіторської заборгованості в аграрному підприємстві.

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретичних та практичних аспектів обліку і контролю дебіторської заборгованості для розробки рекомендацій з їх удосконалення на аграрному підприємстві.

Методи дослідження – аналіз та синтез, узагальнення та опис, методи економічного аналізу та візуалізації, систематизації та логічного зв'язку.

Досліджено економічну сутність дебіторської заборгованості та особливості її виникнення в аграрних підприємствах, розкрито дебіторську заборгованість як об'єкт обліку і контролю в аграрних підприємствах; проаналізовано нормативне регулювання обліку і контролю дебіторської заборгованості на підприємстві. Здійснено аналіз фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «ГК «Аристократ», проаналізовано організаційні аспекти обліку та облікової політики в ТОВ «ГК «Аристократ», розкрито стан обліку дебіторської заборгованості в досліджуваному підприємстві, розроблено напрямки удосконалення обліку дебіторської заборгованості в аграрному підприємстві. Розкрито аналітичний інструментарій системи контролю дебіторської заборгованості в ТОВ «ГК «Аристократ», досліджено стан контролю дебіторської заборгованості в досліджуваному підприємстві, запропоновано напрямки удосконалення контролю дебіторської заборгованості на аграрному підприємстві.

Результати впроваджені в діяльність ТОВ «ГК «Аристократ» Дніпровського району Дніпропетровської області.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ, ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ, АГРАРНЕ ПІДПРИЄМСТВО, УДОСКОНАЛЕННЯ

ABSTRACT

Topic: " Accounting and control of receivables
in agricultural enterprises and their improvement "

The qualification work contains: 69 pages, 14 figures, 5 tables, 62 literary sources.

The object of the qualification study is the process of emergence and repayment of receivables in an agricultural enterprise.

The subject of the qualification study is a set of theoretical and applied aspects of accounting and control of receivables in an agricultural enterprise.

The purpose of the qualification work is to generalize the theoretical and practical aspects of accounting and control of receivables in order to develop recommendations for their improvement in an agricultural enterprise.

Research methods - analysis and synthesis, generalization and description, methods of economic analysis and visualization, systematization and logical connection.

The economic essence of accounts receivable and the features of its occurrence in agricultural enterprises were investigated, accounts receivable as an object of accounting and control in agricultural enterprises was revealed; the regulatory regulation of accounting and control of accounts receivable at the enterprise was analyzed. The analysis of financial and economic indicators of the activities of LLC "GC "Aristokrat" was carried out, the organizational aspects of accounting and accounting policy in LLC "GC "Aristokrat" were analyzed, the state of accounting for accounts receivable at the studied enterprise was revealed, directions for improving the accounting for accounts receivable at the agricultural enterprise were developed. The analytical tools of the system for controlling accounts receivable at LLC "GC "Aristokrat" were revealed, the state of control over accounts receivable at the studied enterprise was investigated, and directions for improving control over accounts receivable at the agricultural enterprise were proposed.

The results were implemented in the activities of LLC "GC "Aristokrat" of the Dniprovsky district of the Dnipropetrovsk region.

KEYWORDS

ACCOUNTING, CONTROL, ACCOUNTS RECEIVABLE,
AGRICULTURAL ENTERPRISE, IMPROVEMENT

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Суттєвого значення для бізнес - діяльності підприємства набуває забезпечення продажу продукції, товарів, виконання робіт та послуг та виникнення дебіторської заборгованості. Її рівень впливає на фінансові показники діяльності підприємства, адже, включається в актив балансу, є частиною оборотних активів та формує показники оцінки майнового стану підприємства. Надмірна дебіторська заборгованість зумовлює нестачу грошових коштів та ускладнює виконання поточних зобов'язань підприємства. Підприємству потрібно розробляти заходи щодо своєчасного погашення клієнтами своєї заборгованості, тому управління дебіторською заборгованістю виступає ефективним інструментом забезпечення фінансової стійкості та стабільності підприємства, тим самим контролюючи фінансові потоки, підтримуючи баланс між реалізацією та ліквідністю підприємства, мінімізуючи ризики бізнесу та забезпечуючи конкурентоспроможність в бізнес-середовищі.

Значущість дебіторської заборгованості для бізнесу та важливість її обліково-контрольного забезпечення визначена суттєвою кількістю наукових досліджень. Теоретичні аспекти формування розрахунків з дебіторами досліджували вчені Ленко І. В., Колесніченко А. С., Лисак О. П., Майборода О. Є., Косарева І. П., Корабейнікова І. О., Чепець О.Г., Юрченко С.В., Волчанська Л.В., Чернухіна В.О. Питання обліку дебіторської заборгованості цікавлять фахівців Бержанір І. А., Бразілій Н.М., Крот Ю.М., Пастернак Я.П., Вітренко О. В., Катранжи Л. Л., Придятько Е. М. Контроль дебіторської заборгованості знаходиться в центрі уваги вчених Гуцаленко Л., Чмелюк Т., Паянок Т.М., Подмешальської Ю. В., Максимової К. С., Пугаченко О., Зарудної Н., Чакалової Н.С. Важливість управління дебіторською заборгованістю для підприємств аналізували вчені Бардадим М. В., Свічкач Н. М., Кононенко Л. В., Сисоліна Н. П., Юрченко О. В.,

Мордань Є.Ю., Соломаха А.О. Дослідження вчених підтверджують актуальність теми кваліфікаційного дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретичних та практичних аспектів обліку і контролю дебіторської заборгованості для розробки рекомендацій з їх удосконалення на аграрному підприємстві.

Для досягнення мети в кваліфікаційній роботі акцентовано увагу на вирішенні наступних завдань:

- дослідити економічну сутність дебіторської заборгованості та особливості її виникнення в аграрних підприємствах;
- розкрити дебіторську заборгованість як об'єкт обліку і контролю в аграрних підприємствах;
- проаналізувати нормативне регулювання обліку і контролю дебіторської заборгованості на підприємстві;
- здійснити аналіз фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «ГК «Аристократ»;
- проаналізувати організаційні аспекти обліку та облікової політики в ТОВ «ГК «Аристократ»;
- розкрити стан обліку дебіторської заборгованості в досліджуваному підприємстві;
- розробити напрямки удосконалення обліку дебіторської заборгованості в аграрному підприємстві;
- розкрити аналітичний інструментарій системи контролю дебіторської заборгованості в ТОВ «ГК «Аристократ»;
- дослідити стан контролю дебіторської заборгованості в досліджуваному підприємстві;
- запропонувати напрямки удосконалення контролю дебіторської заборгованості на аграрному підприємстві.

Об'єктом кваліфікаційного дослідження є процес виникнення та погашення дебіторської заборгованості в аграрному підприємстві.

Предметом кваліфікаційного дослідження є сукупність теоретичних та прикладних аспектів обліку і контролю дебіторської заборгованості в аграрному підприємстві.

Методи дослідження. В процесі наукового дослідження було застосовано спеціальні методичні прийоми наукового пізнання, зокрема, аналіз та синтез, узагальнення та опис для відображення теоретичних засад, методи економічного аналізу та візуалізації – для викладення практичних аспектів, систематизації та логічного зв'язку – для розробки практичних рекомендацій та формулювання висновків дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в узагальненні теоретичних та практичних аспектів обліку і контролю дебіторської заборгованості, що зумовило можливість розробки рекомендацій з їх удосконалення на аграрному підприємстві. Перелік наукових здобутків представлено наступним чином:

удосконалено:

- організаційний підхід до електронного документообігу за допомогою пропонованого алгоритму впровадження е-ТТН в досліджуваному підприємстві, що дозволить зменшити паперовий документообіг, пришвидшить взаєморозрахунки з дебіторами та підвищить прозорість логістичних процесів;

- методичний підхід до контролю дебіторської заборгованості на підприємстві за допомогою пропонованого тесту для з'ясування основних аспектів виникнення та погашення розрахунків з дебіторами, які можуть вплинути на ефективність бізнес-діяльності;

дістало подальшого розвитку:

- документальне забезпечення аналітичного обліку дебіторської заборгованості за допомогою розробленої Відомості з деталізацією інформації в розрізі термінів погашення, впровадження якої дозволить своєчасно ідентифікувати випадки прострочення та розробити заходи щодо її погашення;

- документальне оформлення контрольних заходів за допомогою Відомості контролю взаємозвірки з дебіторами, впровадження якої дозволить своєчасно виявити невраховані платежі, помилки в виставлених рахунках, а також необгрунтовані претензії з боку контрагентів для уникнення юридичних непорозумінь.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Апробація результатів дослідження була здійснена завдяки доповіді на II Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи» (м. Дніпро, ДДАЕУ, 30-31 жовтня 2024 р.).

Публікації. Публікації представлено 2 науковими працями, зокрема, 1 науковою статтею у фаховому журналі у співавторстві та 1 тезою доповіді на науково-практичній конференції.

Структура і обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 62 найменувань. Загальний обсяг роботи складає 69 сторінок комп'ютерного тексту, робота містить 5 таблиць та 14 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

1.1. Економічна сутність дебіторської заборгованості та особливості її виникнення в аграрних підприємствах

Будь-який суб'єкт підприємництва має відносини із своїми контрагентами, що передбачає реалізацію клієнтам продукції, товарів, виконання робіт або надання послуг та отримання грошових коштів як оплати за поставлені цінності, виконані роботи чи послуги. Оплата може здійснюватись через певний проміжок часу після здійсненого постачання цінностей, виконання робіт чи послуг. В період очікування цієї оплати підприємство відображає заборгованість клієнта в документах, обліку, управлінських звітах тощо. Факт погашення заборгованості є важливим інструментом підтримання платоспроможності підприємства, адже, означає отримання грошових коштів, поповнення своїх активів та здатність фінансувати свої виробничі потреби. Саме з цієї причини виникнення заборгованості за поставлені цінності та контроль за її погашенням відіграє важливе значення для потреб управління кожного суб'єкта підприємництва.

Підтримуємо твердження вчених Степаненко О. І. та Дубовик М. Ф., що «наявність дебіторської заборгованості є невід'ємним результатом господарської діяльності підприємства, а оптимізація її обсягу – пріоритетним завданням, яке має своєчасно вирішуватись» [50]. Фахівець Мулик Т.О. акцентує, що «дебіторська заборгованість відіграє важливе значення в системі розрахунків підприємства і впливає на надходження коштів до суб'єкта господарювання» [29]. Отже, вчені дотримуються однакової позиції щодо місця дебіторської заборгованості в бізнес-діяльності підприємства.

Також вчені наголошують, що заборгованість клієнтів є важливою частиною активів підприємства. Зокрема, Ткачук Л. М. та Венда Чен наголошують, що «в сучасних умовах дебіторська заборгованість розглядається як сума коштів, яку підприємству повинні сплатити покупці та замовники за одержані товари або послуги» [51]. Вчені Подмешальська Ю. В. та Максимова К. С. відзначають, що «дебіторська заборгованість складає значну частку в складі оборотних активів та впливає на фінансовий стан суб'єкта господарювання» [37]. Погоджуємось з фахівцем Мулик Т.О., що «дебіторська заборгованість є компонентом оборотних активів та впливає на показники фінансової стійкості» [29].

Фахівці Вітренко О. В., Катранжи Л. Л. та Придятько Е. М. наголошують на дуалізмі категорії дебіторська заборгованість, адже, на їх думку, «у першому випадку дебіторська заборгованість розглядається як інвестований оборотний капітал, тобто як фінансова категорія» [5], водночас вчені акцентують, що «тоді як у другому – як комерційна економічна категорія, де наявність дебіторської заборгованості розглядається як негативне явище, що зумовлює відволікання коштів підприємства з обороту» [5]. Повністю підтримуємо цю думку, адже, непогашення заборгованості покупцями та замовниками негативно впливає на бізнес суб'єкта підприємництва. Вчені Ткачук Л. М. та Венда Чен відзначають, що «несвоєчасні розрахунки за товари та послуги призводять до зменшення оборотних активів підприємства та погіршення його фінансово - економічного стану в цілому» [51].

Погоджуємось з твердженням фахівців Чепець О.Г., Юрченко С.В. та Волчанської Л.В., що «зростання дебіторської заборгованості виникає внаслідок прийняття неефективних управлінських рішень, неплатоспроможності покупців, в результаті надання покупцям відтермінованих платежів» [54]. Отже, підприємство має контролювати свій бізнес на всіх стадіях – і реалізацію якісної продукції, і своєчасну оплату клієнтами.

Дебіторська заборгованість відіграє важливу роль у фінансово-господарській діяльності підприємства, впливаючи як на його платоспроможність, так і на ефективність бізнес-операцій. Місце та значення дебіторської заборгованості для бізнес-діяльності підприємства схематично можна виокремити за допомогою рис. 1.1.

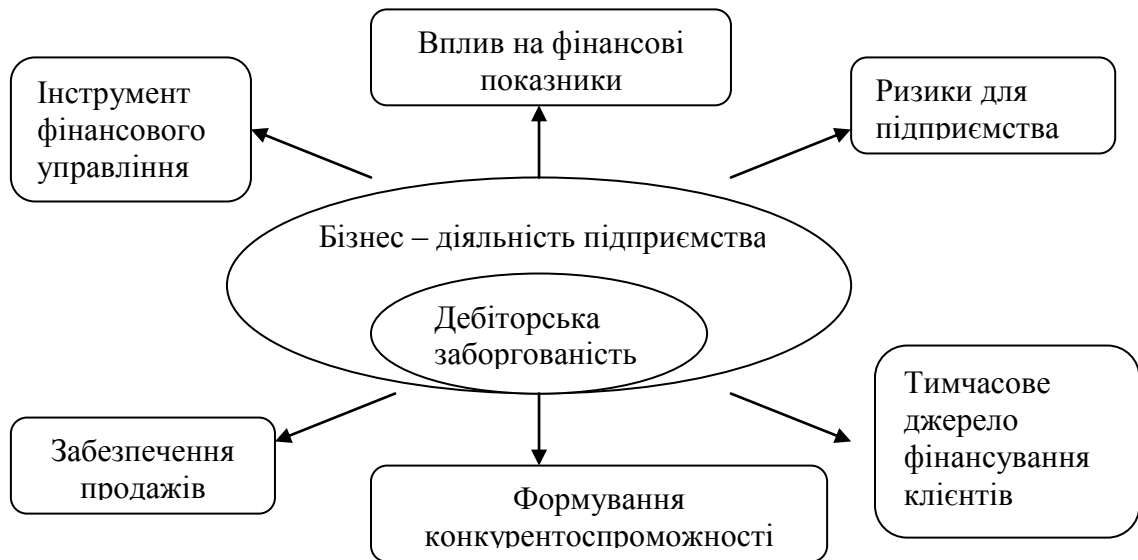

Рис. 1.1. Місце та значення дебіторської заборгованості для бізнес-діяльності підприємства

Джерело: складено автором на основі власних висновків

Вважаємо, що суттєвого значення для бізнес - діяльності підприємства набуває забезпечення продажу продукції, товарів, виконання робіт та послуг та виникнення дебіторської заборгованості. Підтримка обсягів реалізації реалізовується через механізм стимулювання попиту, адже, надання відстрочки платежу робить продукцію, товари, послуги більш доступними для клієнтів, підвищуючи обсяг продажу. Водночас відбувається розширення клієнтської бази, адже, гнучкі умови оплати залучають нових клієнтів та покращують відносини з постійними партнерами. Умови розстрочки платежу дозволяють підприємству конкурувати на ринку, особливо в секторах, де

клієнти надають переваги співпраці з компаніями, які надають кредитні умови, тим самим забезпечується необхідний рівень конкурентоспроможності підприємства в актуальних умовах ведення бізнесу. Для покупців дебіторська заборгованість є своєрідною формою кредитування, що дає можливість підприємствам – клієнтам підтримувати рівень своєї ліквідності та ефективного бізнесу.

В аграрних підприємствах є певні особливості формування дебіторської заборгованості в аграрних підприємствах, зумовлені певними чинниками, які узагальнено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Чинники впливу на формування дебіторської заборгованості в аграрних підприємствах

Одним з чинників формування дебіторської заборгованості в аграрних підприємствах є сезонність аграрного виробництва – сільськогосподарська продукція в галузі рослинництва реалізовується нерівномірно, тому відтермінування погашення заборгованості дебіторами відбувається до завершення збору урожаю та його реалізації. Залежність від ринкових умов – диспаритет цін, коливання на сільськогосподарську продукцію, валютні коливання можуть зумовити прострочення дебіторської заборгованості. Державні програми підтримки аграрного бізнесу – в окремих випадках фермери можуть відтермінувати свої платежі в очікуванні надходжень дотацій з бюджету. Взаємовідносини з малими фермерами – в окремих випадках малим фермерам потрібні особливі умови взаємовідносини, зокрема, в період передпосівної чи посівної кампанії. Взаємовідносини з трейдерами – в окремих випадках відтермінування платежів є умовою реалізації вигідних обсягів продукції.

Дебіторська заборгованість відіграє важливу роль в системі управління підприємством. Її рівень впливає на фінансові показники діяльності підприємства, адже, включається в актив балансу, є частиною оборотних активів та формує показники оцінки майнового стану підприємства. Надмірна дебіторська заборгованість зумовлює нестачу грошових коштів та ускладнює виконання поточних зобов'язань підприємства.

Також дебіторська заборгованість зумовлює виникнення певних ризиків діяльності підприємства, адже, неоплачена заборгованість з часом може бути визначена в складі сумнівної та безнадійної, це своєю чергою зменшує рівень ефективності бізнес-діяльності та створюється ризик втрати фінансової стабільності суб'єкта господарювання. Чим довше бізнес-партнери не сплачують свою заборгованість, тим повільніше здійснюється оборотність капіталу підприємства, тобто відволікаються кошти з обороту та їх не можна використати в даний момент в бізнес-діяльності.

Отже, підприємству потрібно розробляти заходи щодо своєчасного погашення клієнтами своєї заборгованості, тому управління дебіторською

заборгованістю виступає ефективним інструментом забезпечення фінансової стійкості та стабільності підприємства, тим самим контролюючи фінансові потоки, підтримуючи баланс між реалізацією та ліквідністю підприємства, мінімізуючи ризики бізнесу та забезпечуючи конкурентоспроможність в бізнес-середовищі.

Таким чином, будь-який суб'єкт підприємництва має відносини із своїми контрагентами, що передбачає реалізацію клієнтам продукції, товарів, виконання робіт або надання послуг та отримання грошових коштів як оплати за поставлені цінності, виконані роботи чи послуги. Оплата може здійснюватись через певний проміжок часу після здійсненого постачання цінностей, виконання робіт чи послуг. В період очікування цієї оплати підприємство відображає заборгованість клієнта в документах, обліку, управлінських звітах тощо. Підприємству потрібно розробляти заходи щодо своєчасного погашення клієнтами своєї заборгованості, тому управління дебіторською заборгованістю виступає ефективним інструментом забезпечення фінансової стійкості та стабільності підприємства, тим самим контролюючи фінансові потоки, підтримуючи баланс між реалізацією та ліквідністю підприємства, мінімізуючи ризики бізнесу та забезпечуючи конкурентоспроможність в бізнес-середовищі.

1.2. Дебіторська заборгованість як об'єкт обліку і контролю в аграрних підприємствах

Вчені Шепель Т. та Вінтоняк А. наголошують, що «дебіторська заборгованість є одним з основних активів підприємства, а інформація про її розмір, стан та термін погашення має велике значення для прийняття управлінських рішень» [58]. Саме система обліку є головним джерелом інформації щодо виникнення дебіторської заборгованості, стану її оплати або прострочення. Підтримуємо думку вчених Вітренко О. В., Катранжи Л. Л. та

Придятько Е. М., що «головне завдання обліку дебіторської заборгованості полягає у недопущенні прострочення термінів платежу та доведення заборгованості до стану безнадійної» [5]. На думку вчених Шепель Т. та Вінтоняк А., «правильно організований облік дебіторської заборгованості дасть можливість заздалегідь передбачити та запобігти збільшенню дебіторської заборгованості, уникаючи ризику її несплати та зменшуючи ймовірність виникнення безнадійних боргів» [58]. Основні складові обліку дебіторської заборгованості узагальнено на рис. 1.3.

Рис. 1.3. Основні складові обліку дебіторської заборгованості

Не менш важливим інструментом управління бізнесом виступає система внутрішнього контролю на підприємстві, в тому числі контролю дебіторської заборгованості. Фахівчині Подмешальська Ю. В. та К. С. Максимова наголошують, що «організація контролю бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості забезпечує безумовне дотримання виконання договірних зобов'язань, підвищення платіжної дисципліни» [37]. На думку фахівців Поліщук О.М., Бобко В.В. та Мельник В.В., «недостатність

контролю з боку головного бухгалтера господарства і керівника призводить до помилок зарахування коштів, що надійшли, й плутанини під час платежів третіх осіб» [38].

Фахівці Вітренко О. В., Катранжи Л. Л. та Придятько Е. М. визначають, що «обліковий контроль допустимого рівня дебіторської заборгованості за товарними операціями має бути націлений на підвищення гарантій оплати» [5]. Підтримуємо думку фахівців Чеpecь О.Г, Юрченко С.В. та Волчанської Л.В., що «ретельний контроль за погашенням заборгованості дозволить значно знизити обсяги дебіторської заборгованості, збільшить оборотні активи та позитивно вплине на фінансовий стан підприємства» [54].

Вважаємо, що внутрішній контроль здатний виконувати важливі завдання системи управління на підприємстві, що забезпечить необхідний ефект для підвищення прибутковості бізнесу. На рис. 1.4. узагальнено ефект внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на підприємстві.

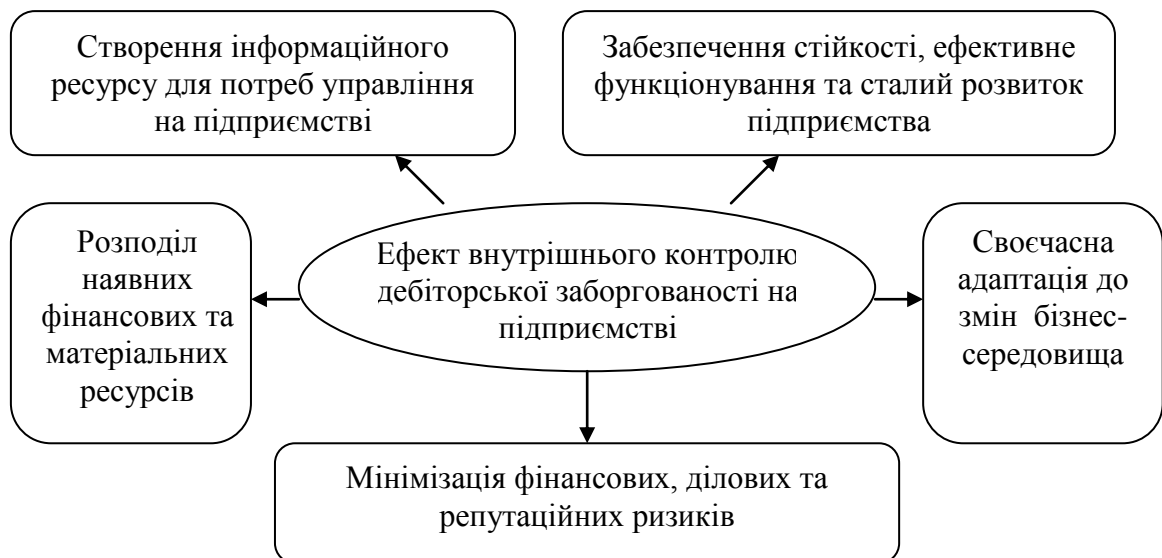

Рис. 1.4. Ефект внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на підприємстві

Джерело: складено автором на основі [44]

На думку вченого Бразілій Н.М., «незалежно від причин виникнення, уникнути наявності дебіторської заборгованості неможливо, тому одним із найважливіших питань, яке повинен вирішувати бухгалтер в процесі управління, є оптимізація її обсягів» [4]. Фахівці Вітренко О. В., Катранжи Л. Л. та Придятько Е. М. акцентують увагу, що «одним з інструментів фінансового моніторингу й управління дебіторською заборгованістю ми вважаємо визначення допустимого рівня коштів підприємства, які можуть бути вилучені на дебіторську заборгованість» [5]. На думку вченого Мулик Т.О., «інформаційною основою для проведення аналітичної оцінки дебіторської заборгованості, а також для належного та ефективного управління нею, слугують дані, перш за все, бухгалтерського обліку» [29].

Таким чином, саме система обліку є головним джерелом інформації щодо виникнення дебіторської заборгованості, стану її оплати або прострочення. Облік дебіторської заборгованості включає в себе документальне оформлення її виникнення та погашення, оцінку та визначення резерву сумнівних боргів, моніторинг стану погашення дебіторської заборгованості, виокремлення сумнівної та безнадійної заборгованості, аналітику даних в розрізі контрактів, типів заборгованості, термінів погашення та валютою розрахунків. Не менш важливим інструментом управління бізнесом виступає система внутрішнього контролю на підприємстві, в тому числі контролю дебіторської заборгованості. Внутрішній контроль здатний виконувати важливі завдання системи управління на підприємстві, зокрема, розподіл наявних фінансових та матеріальних ресурсів, мінімізацію фінансових, ділових та репутаційних ризиків, своєчасність адаптації до змін бізнес-середовища, що забезпечить необхідний ефект для підвищення прибутковості бізнесу.

1.3. Нормативне регулювання обліку і контролю дебіторської заборгованості на підприємстві

Вважаємо доцільним відмітити необхідність нормативного регулювання обліку і контролю дебіторської заборгованості на підприємстві. На думку вчених Поліщук О.М., Бобко В.В. та Мельник В.В., «юридичні аспекти нормативно-правового оформлення розрахунків із дебіторами досить чітко визначаються законами України, постановами Кабінету Міністрів, наказами міністерств, відомств, Державної податкової служби, Національного банку України» [38]. Підтримуємо цю думку, адже взаємовідносини бізнес-партнерів мають бути чітко регламентовані на державному рівні та на рівні окремого підприємства.

Облік дебіторської заборгованості суб'єкти підприємництва організовують відповідно до нормативних актів. На цьому акцентують увагу вчені Шепель Т. та Вінтоняк А., адже, «для України характерні суворі стандарти бухгалтерського обліку, недотримання яких призводить до різних видів відповідальності (адміністративної, кримінальної тощо)» [58]. Зовнішній контроль регламентується окремими нормативними актами, проте система внутрішнього контролю організовується зусиллями власників з огляду на особливості бізнесу. Відмітимо думку вчених Пугаченко О. та Зарудної Н., що «неврегулювання особливостей функціонування системи внутрішнього контролю у цілому та в частині дебіторської заборгованості на законодавчому рівні, є суттєвим недоліком» [44].

Фахівці підприємства з обліку, контролю, аналізу та управління дебіторською заборгованістю мають дотримуватись вимог нормативного регулювання бізнесу, адже, на думку вчених Поліщук О.М., Бобко В.В. та Мельник В.В., «уміння користуватися різноманітними нормативно-правовими актами, які інколи суперечать один одному, допомагає організувати бухгалтерський облік на відповідному рівні, а також своєчасно здійснювати аналіз дебіторської заборгованості» [38].

Нормативне регулювання обліку і контролю дебіторської заборгованості на підприємстві узагальнено на рис. 1.5.

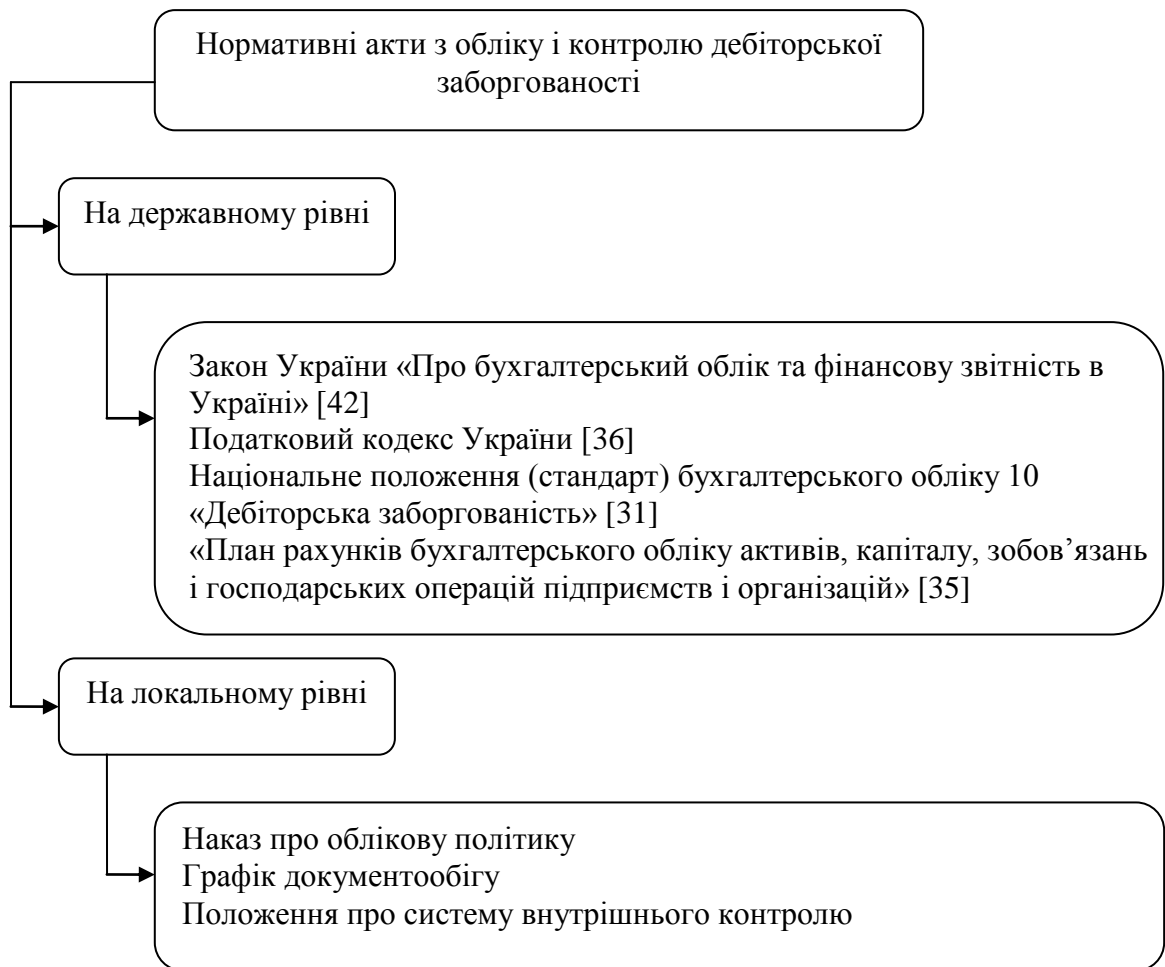

Рис. 1.5. Нормативне регулювання обліку і контролю дебіторської заборгованості на підприємстві

Нормативне регулювання на державному рівні представлено Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [42], в якому визначено необхідність відображення дебіторської заборгованості в системі обліку, Податковим кодексом України [36] з визначеною системою оподаткування бізнес-взаємовідносин, НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [31] з визначеним переліком методичних підходів до обліку дебіторської заборгованості. На локальному рівні питання обліку і контролю

визначені Наказом про облікову політику, графіком документообігу та Положенням про систему внутрішнього контролю.

Таким чином, взаємовідносини бізнес-партнерів мають бути чітко регламентовані на державному рівні та на рівні окремого підприємства. Облік дебіторської заборгованості суб'єкти підприємництва організують відповідно до нормативних актів. Нормативне регулювання на державному рівні представлено Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», в якому визначено необхідність відображення дебіторської заборгованості в системі обліку, Податковим кодексом України з визначеною системою оподаткування бізнес-взаємовідносин, НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» з визначеним переліком методичних підходів до обліку дебіторської заборгованості. Зовнішній контроль регламентується окремими нормативними актами, проте система внутрішнього контролю організовується зусиллями власників з огляду на особливості бізнесу. На локальному рівні питання обліку і контролю визначені Наказом про облікову політику, графіком документообігу та Положенням про систему внутрішнього контролю. Фахівці підприємства з обліку, контролю, аналізу та управління дебіторською заборгованістю мають дотримуватись вимог нормативного регулювання бізнесу.

Висновки до розділу 1

1. Будь-який суб'єкт підприємництва має відносини із своїми контрагентами, що передбачає реалізацію клієнтам продукції, товарів, виконання робіт або надання послуг та отримання грошових коштів як оплати за поставлені цінності, виконані роботи чи послуги. Оплата може здійснюватись через певний проміжок часу після здійсненого постачання цінностей, виконання робіт чи послуг. В період очікування цієї оплати підприємство відображає заборгованість клієнта в документах, обліку,

управлінських звітах тощо. Факт погашення заборгованості є важливим інструментом підтримання платоспроможності підприємства, адже, означає отримання грошових коштів, поповнення своїх активів та здатність фінансувати свої виробничі потреби. Саме з цієї причини виникнення заборгованості за поставлені цінності та контроль за її погашенням відіграє важливе значення для потреб управління кожного суб'єкта підприємництва.

2. Дебіторська заборгованість відіграє важливу роль в системі управління підприємством. Її рівень впливає на фінансові показники діяльності підприємства, адже, включається в актив балансу, є частиною оборотних активів та формує показники оцінки майнового стану підприємства. Надмірна дебіторська заборгованість зумовлює нестачу грошових коштів та ускладнює виконання поточних зобов'язань підприємства. Підприємству потрібно розробляти заходи щодо своєчасного погашення клієнтами своєї заборгованості, тому управління дебіторською заборгованістю виступає ефективним інструментом забезпечення фінансової стійкості та стабільності підприємства, тим самим контролюючи фінансові потоки, підтримуючи баланс між реалізацією та ліквідністю підприємства, мінімізуючи ризики бізнесу та забезпечуючи конкурентоспроможність в бізнес-середовищі.

3. Саме система обліку є головним джерелом інформації щодо виникнення дебіторської заборгованості, стану її оплати або прострочення. Облік дебіторської заборгованості включає в себе документальне оформлення її виникнення та погашення, оцінку та визначення резерву сумнівних боргів, моніторинг стану погашення дебіторської заборгованості, виокремлення сумнівної та безнадійної заборгованості, аналітику даних в розрізі контрактів, типів заборгованості, термінів погашення та валютою розрахунків. Не менш важливим інструментом управління бізнесом виступає система внутрішнього контролю на підприємстві, в тому числі контролю дебіторської заборгованості. Внутрішній контроль здатний виконувати важливі завдання системи управління на підприємстві, зокрема, розподіл

наявних фінансових та матеріальних ресурсів, мінімізацію фінансових, ділових та репутаційних ризиків, своєчасність адаптації до змін бізнес-середовища, що забезпечить необхідний ефект для підвищення прибутковості бізнесу.

4. Взаємовідносини бізнес-партнерів мають бути чітко регламентовані на державному рівні та на рівні окремого підприємства. Облік дебіторської заборгованості суб'єкти підприємництва організовують відповідно до нормативних актів. Нормативне регулювання на державному рівні представлено Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», в якому визначено необхідність відображення дебіторської заборгованості в системі обліку, Податковим кодексом України з визначеною системою оподаткування бізнес-взаємовідносин, НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» з визначеним переліком методичних підходів до обліку дебіторської заборгованості. Зовнішній контроль регламентується окремими нормативними актами, проте система внутрішнього контролю організовується зусиллями власників з огляду на особливості бізнесу. На локальному рівні питання обліку і контролю визначені Наказом про облікову політику, графіком документообігу та Положенням про систему внутрішнього контролю. Фахівці підприємства з обліку, контролю, аналізу та управління дебіторською заборгованістю мають дотримуватись вимог нормативного регулювання бізнесу.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ТА ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

2.1. Аналіз фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «ГК «Аристократ»

Досліджуване підприємство - група компаній «Аристократ» є національним виробником насінневого матеріалу. Досліджуване підприємство здійснює діяльність з вирощування, виробництва та реалізації насіння селекції Національної академії аграрних наук України (НААН України). Головною метою діяльності є підтримка та популяризація українського виробника насіння та співпраця з українськими аграрними товаровиробниками. Підприємство має місію щодо об'єднання для вирощування якісного насіння, реалізації спільно вирощеного насіння, розробки та впровадження інноваційних технологій, закладки демополів, ділянок для вирощування гібридів насіння в різних регіонах країни, вихід на міжнародні ринки з українським насінням найвищої якості.

Головним партнером досліджуваного підприємства є Національна академія аграрних наук України (НААН України), яке є основним постачальником насінневого матеріалу, інноваційних технологій та наукової підтримки. ТОВ «ГК «Аристократ» налагоджує співпрацю з фермерськими господарствами, які мають бажання та можливість вирощувати якісне насіння. Вирощування якісного насіння потребує якісного захисту рослин, добрив, тому в ТОВ «ГК «Аристократ» налагоджена співпраця з компаніями – провідними постачальниками гербіцидів, пестицидів, мікродобрив тощо.

Для потреб діяльності серед партнерів ТОВ «ГК «Аристократ» є власники імпортової техніки для обробітку ґрунту та збирання урожаю, перевізники насіння, торгові компанії для реалізації насіння, насінневі заводи для доробки насіння, зернотрейдери, елеватори, компанії для агрономічного

супроводу, а також переробники вторинної сировини для утилізації відходів аграрного виробництва.

ТОВ «ГК «Аристократ» вирощує та реалізовує насіння озимої пшениці твердих і м'яких сортів, озимого ячменю, озимого ріпаку (сортів та гібридів), озимого жита (сортів та гібридів), озимого тритикале. Головний офіс досліджуваного підприємства має місце розташування в селі Дослідне Дніпровського району, Дніпропетровської області, але аграрний бізнес здійснюється на сільськогосподарських землях в м. Перещепине, селищах Магдалинівка, Зачепилівка, Кегичівка Дніпропетровської області. Також досліджуване підприємство надає послуги зі збирання сільськогосподарських культур, зокрема, соняшнику, кукурудзи, сої, перевезення урожаю з поля до складу чи елеватору, очищення насіння та товарної продукції. Підприємство має у власності трактори John Deere, якими надає послуги оранки.

Для потреб дослідження проаналізуємо динаміку доходу та прибутку ТОВ «ГК «Аристократ» за допомогою рисунку 2.1.

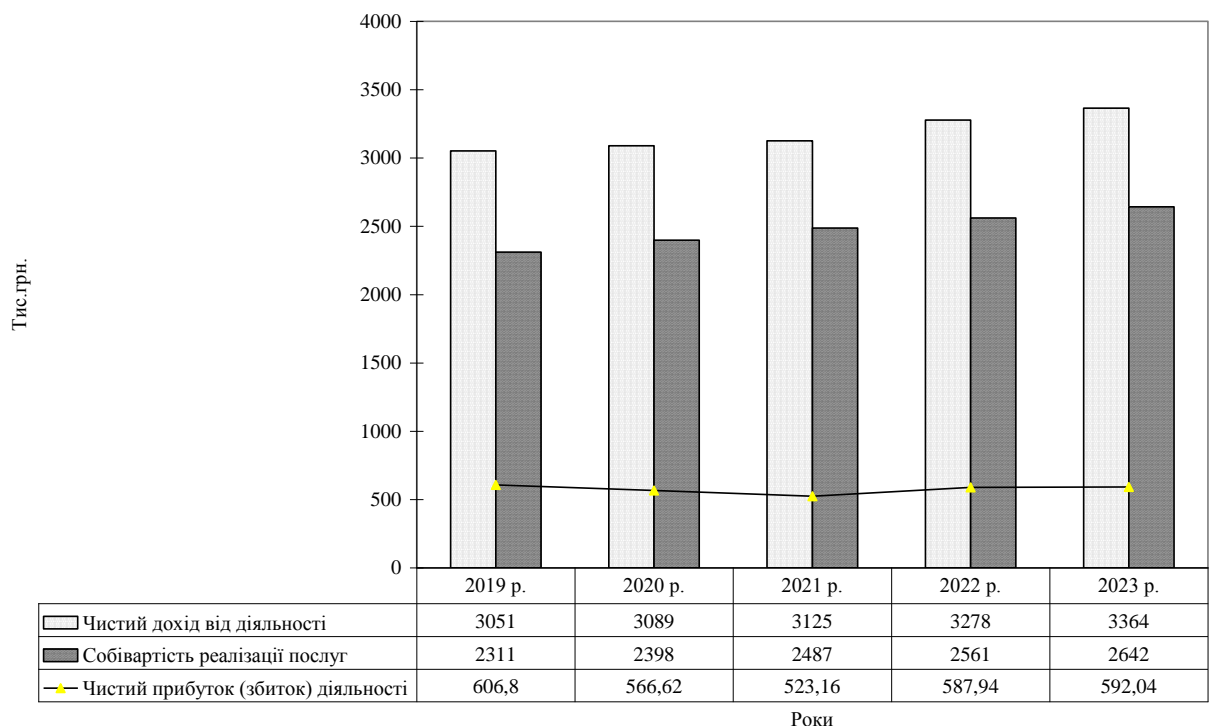

Рис. 2.1. Динаміка показників діяльності ТОВ «ГК «Аристократ»

Як бачимо з наведеного рисунку, рівень дебіторської заборгованості (за сумою дорівнює чистому доходу від реалізації) має стабільну тенденцію до зростання з 3051 тис. грн у 2019 році до 3364 тис. грн у 2023 році. Найбільше зростання відбулось в 2022–2023 роках, що може свідчити про збільшення операційних обсягів чи складності з погашенням заборгованості. Рівень собівартості реалізації показує нерівномірні коливання. У 2019 році досліджуваний показник становить 2311 тис. грн, у 2020–2021 роках зменшився, але у 2023 році піднявся до 2062 тис. Грн. Це можна свідчити про зміни в політиці роботи з дебіторами або зовнішні економічні впливи. Рівень чистого прибутку залишається майже стабільним, з невеликими коливаннями в межах 566,92–587,94 тис. грн. Це свідчить про досить стабільну ліквідність підприємства, незважаючи на підвищення загальної заборгованості.

На рис. 2.2. наведено динаміку питомої ваги дебіторської заборгованості в структурі майна ТОВ «ГК «Аристократ».

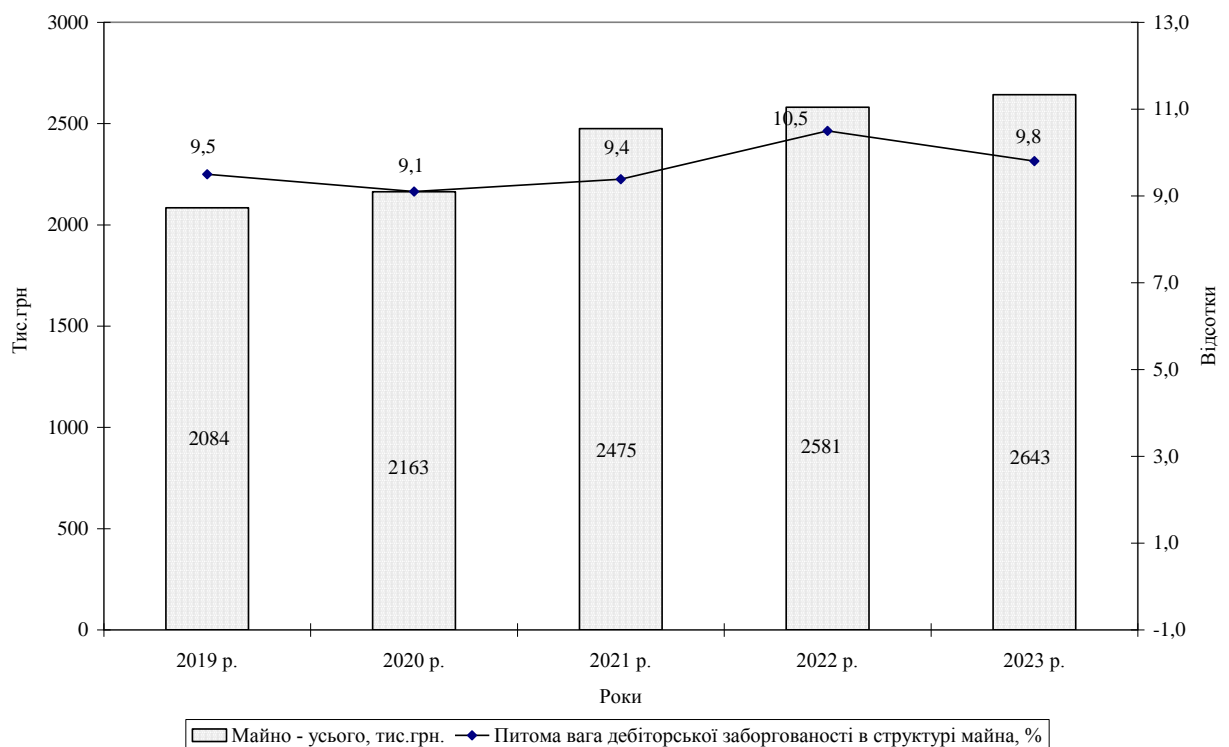

Рис. 2.2. Динаміка питомої ваги дебіторської заборгованості в структурі майна ТОВ «ГК «Аристократ»

Як бачимо з рисунку 2.2, спостерігається тенденція до зростання майна з 2808 тис. грн до 3063 тис. грн. Це можна свідчити про зростання активів підприємства або інвестування в його розвиток. Питома вага дебіторської заборгованості в структурі майна зростає від 9,6% до 9,9%. Це означає, що частка дебіторської заборгованості в загальному майні підприємства збільшується, що може бути пов'язано із затримками у розрахунках з боку контрагентів або розширення кредитної політики. Збільшення питомої ваги дебіторської заборгованості може бути ризиком, неможливим про можливість проблем з ліквідністю через затримки платежів.

Рівень дебіторської заборгованості впливає на показники фінансової стабільності та платоспроможності, що відображається на здатності підприємства покривати свої зобов'язання власними фінансовими ресурсами. Динаміку показників ліквідності ТОВ «ГК «Аристократ» наведено на рис. 2.3.

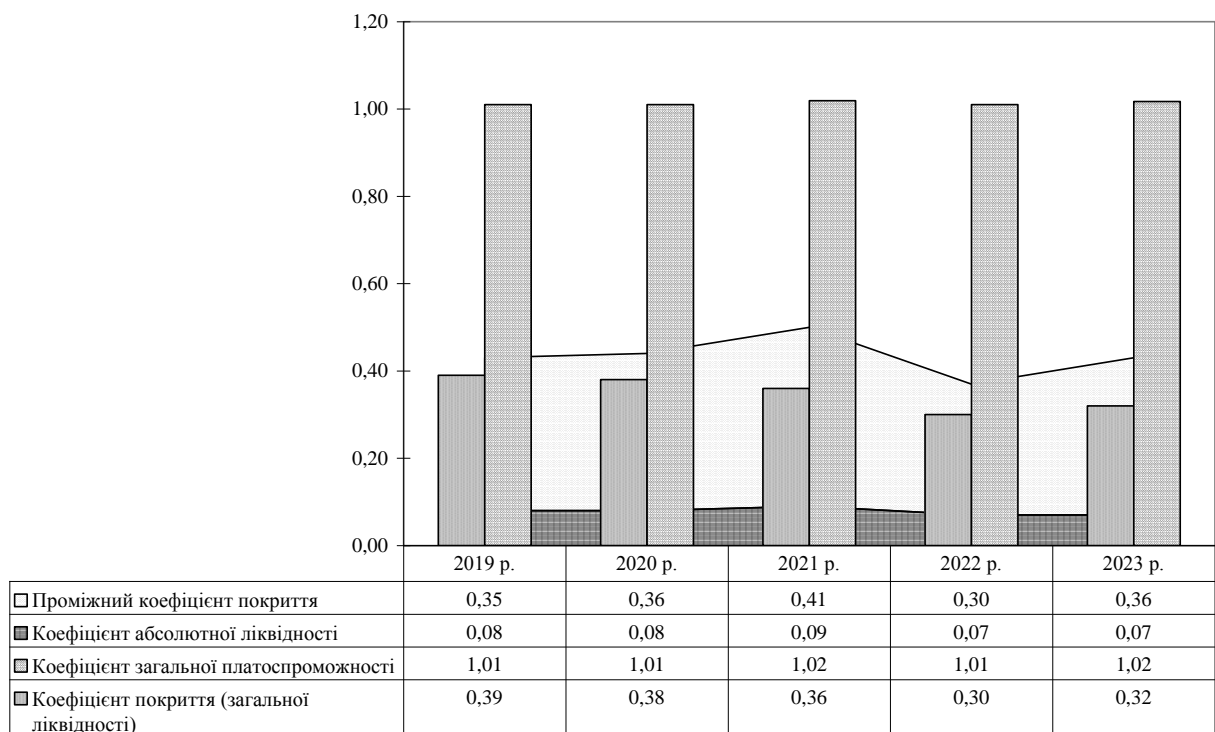

Рис. 2.3. Динаміка показників ліквідності ТОВ «ГК «Аристократ»

Коефіцієнти швидкої ліквідності (проміжні коефіцієнти покриття) мають стабільні значення, змінюючись у межах від 0,35 до 0,41. Це свідчить про досить стабільну здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок найбільш ліквідних активів (грошових коштів та дебіторської заборгованості). Незначне зростання коефіцієнта у 2020–2021 роках до 0,41 могло бути пов'язане із покращенням управління на підприємстві. Коефіцієнти абсолютної ліквідності за аналізований період тримається на низькому рівні (0,07–0,09), що свідчить про невисоку прибутковість грошових коштів у структурі активів, що може бути ризиком у разі раптових фінансових труднощів.

Значення коефіцієнту загальної платоспроможності залишається майже незмінним (1,01–1,02), що відповідає нормі (значення вище 1 вказує на те, що оборотні активи перевищують поточні зобов'язання). Це позитивний сигнал, що підприємство здатне покривати свої зобов'язання в короткостроковій перспективі. Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності) має тенденцію до збільшення зниження від 0,38 у 2020 році до 0,32 у 2023 році. Це відбувається про зменшення обсягу оборотних коштів, що залишаються в розпорядженні підприємства після покриття зобов'язань. Таке зниження може бути сигналом про зменшення фінансової гнучкості.

Як бачимо з наведеного аналізу діяльності підприємства, підприємство демонструє стабільний фінансовий стан із задовільними показниками ліквідності. Проте незначне зниження маневреності може обмежити фінансову гнучкість у майбутньому. Досліджуваному підприємству рекомендується контролювати стан грошових коштів та ліквідних активів, щоб забезпечити подальшу фінансову стійкість.

Таким чином, досліджуване підприємство - група компаній «Аристократ» є національним виробником насінневого матеріалу. Досліджуване підприємство здійснює діяльність з вирощування, виробництва та реалізації насіння селекції Національної академії аграрних наук України (НААН України). Головною метою діяльності є підтримка та популяризація

українського виробника насіння та співпраця з українськими аграрними товаровиробниками. Досліджуване підприємство має стабільний фінансовий стан та достатній рівень ліквідності. Підприємство має можливість покривати свої зобов'язання власними фінансовими ресурсами в поточній перспективі, проте сталий розвиток підприємства потребує ретельного управління фінансовими активами для подальшої фінансової стійкості.

2.2. Організаційні аспекти обліку та облікової політики в ТОВ «ГК «Аристократ»

В досліджуваному підприємстві облік ведеться головним бухгалтером та його помічником. В обов'язки бухгалтера входить організація облікового процесу, тоді як його помічник виконує облікові роботи щодо окремих господарських операцій, що узагальнюються в звітності підприємства. Обліковий процес здійснюється автоматизовано в комп'ютерній бухгалтерській програмі BAS: Agro. Цей комп'ютерний продукт є спеціалізованим для аграрних підприємств, що містить в переліку документів спеціалізовані форми та спеціалізовані статистичні звіти. Завдяки спеціалізованій комп'ютерній програмі Freedo до контролюючих органів надсилається звітність.

На підприємстві правила та методичні підходи до документального оформлення господарських операцій визначені в графіку документообігу, який містить інформацію щодо переліку застосовуваних первинних документів, відповідальних за їх складання, перевірку, обробку та архівування. Методичні аспекти облікового процесу визначено в Наказі про облікову політику ТОВ «ГК «Аристократ», де зазначено:

- критерії визнання дебіторської заборгованості та особливості її оцінки;
- рахунки та субрахунки для обліку дебіторської заборгованості;

- перелік документів, які є підставою для визнання дебіторської заборгованості та її облікового відображення;
- процес формування резерву сумнівних боргів;
- порядок відображення інформації про дебіторську заборгованість у відповідних формах звітності.

Наказ про облікову політику містить прийоми обліку відповідно до визначених засад обліку в НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [31]. Розподіл обов'язків між працівниками бухгалтерії зафіксовано в Посадових інструкціях. Організаційні аспекти обліку та облікової політики в ТОВ «ГК «Аристократ» в схематичному вигляді узагальнено на рис. 2.4.

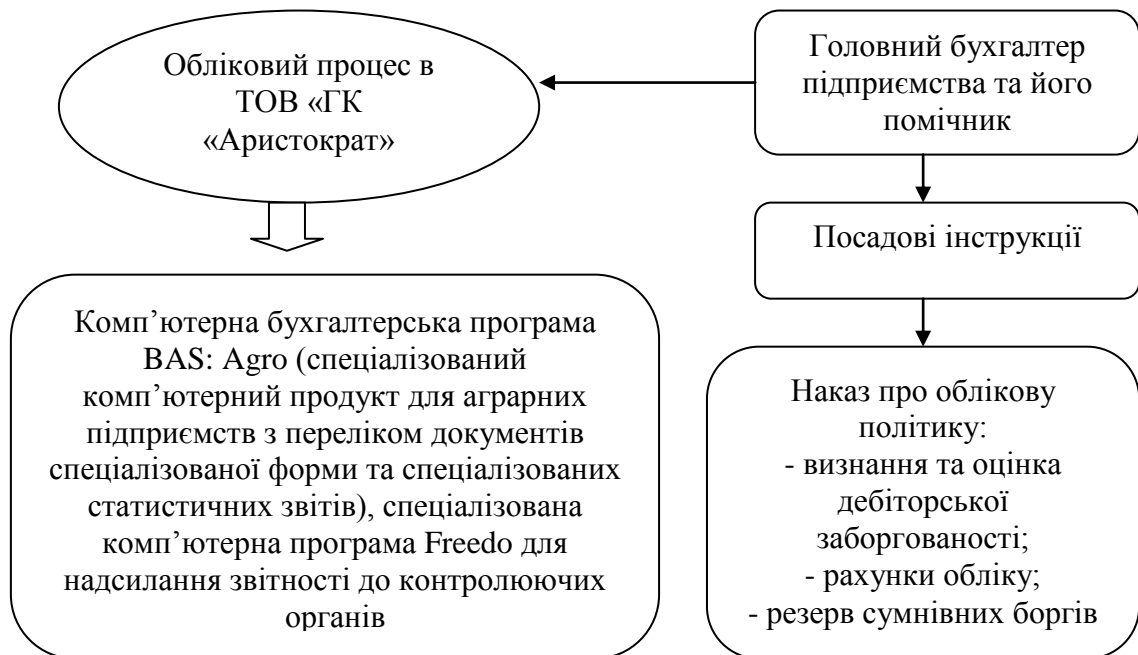

Рис. 2.4. Організаційні аспекти обліку та облікової політики в ТОВ «ГК «Аристократ»

Відзначимо, що відповідно до обсягів облікової роботи та спеціальних поправочних коефіцієнтів розробленими на державному рівні нормативами передбачено формулу для розрахунку оптимальної кількості працівників облікової служби:

$$Ч = \frac{T_3}{\Phi} \times K \times K_{\text{кпз}} \quad (2.1)$$

Розрахуємо кількість працівників облікової служби, яка відповідає раціональній організації праці для умов досліджуваного підприємства:

$$Ч = \frac{3550}{2080} \times 1,11 \times 1,11 = 2,11 \approx 2$$

Як бачимо з наведених розрахунків, в ТОВ «ГК «Аристократ» обліковий процес побудовано раціонально. Показники фаховості працівників облікового відділу досліджуваного підприємства наведено в таблиці 2.1. Як бачимо з наведеної таблиці, показники фаховості працівників облікового відділу ТОВ «ГК «Аристократ» є високими, працівники бухгалтерії з наявним досвідом мають відповідні навички та прагнуть саморозвитку в обліковій діяльності.

Таблиця 2.1

Показники фаховості працівників облікового відділу
ТОВ «ГК «Аристократ»

Посада	Освіта	Досвід	Навички	Саморозвиток
Головний бухгалтер	Вища	15 років	BAS: Agro, Freedo	Онлайн-вебінари, спеціалізована фахова література
Бухгалтер	Вища	7 років	BAS: Agro, Freedo	Онлайн-вебінари, спеціалізована фахова література

Таким чином, в досліджуваному підприємстві облік ведеться головним бухгалтером та його помічником. Обліковий процес здійснюється автоматизовано в комп'ютерній бухгалтерській програмі BAS: Agro. Завдяки спеціалізованій комп'ютерній програмі Freedo до контролюючих органів надсилається звітність. Методичні аспекти облікового процесу визначено в Наказі про облікову політику ТОВ «ГК «Аристократ». Розподіл обов'язків між працівниками бухгалтерії зафіксовано в Посадових інструкціях. В ТОВ «ГК «Аристократ» обліковий процес побудовано раціонально, показники

фаховості працівників облікового відділу ТОВ «ГК «Аристократ» є високими, працівники бухгалтерії з наявним досвідом мають відповідні навички та прагнуть саморозвитку в обліковій діяльності.

2.3. Стан обліку дебіторської заборгованості в досліджуваному підприємстві

Облік дебіторської заборгованості в ТОВ «ГК «Аристократ» ведеться в комп'ютерній бухгалтерській програмі BAS: Agro, в модулі Продажі. Програма BAS: Agro призначена для автоматизації обліку та управління підприємствами аграрного сектору, враховуючи специфіку аграрного бізнесу. Облік дебіторської заборгованості в цій програмі реалізовано з врахуванням загальних принципів бухгалтерського обліку, а також особливостей аграрної галузі.

У модулі Продажі передбачено первинні документи, зокрема, накладні, акти виконаних робіт, що є підставою для виникнення дебіторської заборгованості. Заборгованість фіксується на рахунках класу 36 (зокрема, рахунки 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» або 377 «Розрахунки з іншими дебіторами»). Отже, систематизація інформації щодо визнання та погашення дебіторської заборгованості ТОВ «ГК «Аристократ» здійснюється на рахунках обліку 36, 377. Облік ведеться у розрізі контрагентів, договорів, а також партій продукції чи виконаних послуг.

У BAS: Agro доступні звіти, які можуть аналізувати заборгованість за строками: поточна, прострочена, довгострокова. Програма генерує аналітичні відомості про стан дебіторської заборгованості за період, контрагентами або договорами. Узагальнюючими регістрами в контексті обліку дебіторської заборгованості є оборотно-сальдові відомості по рахунках. Формування стандартних звітів здійснюється завдяки інтеграції з комп'ютерною програмою Freedo.

Перевагою автоматизованого обліку є інтеграція даних щодо дебіторської заборгованості з управлінським обліком, зокрема, дебіторська заборгованість враховується в прогнозах та планах надходження грошових коштів. Також позитивним є автоматичний контроль стану розрахунків із клієнтами в системі та формування звітів з надходження грошових коштів від дебіторів. Схематично облік дебіторської заборгованості в досліджуваному ТОВ «ГК «Аристократ» наведено на рис. 2.5.

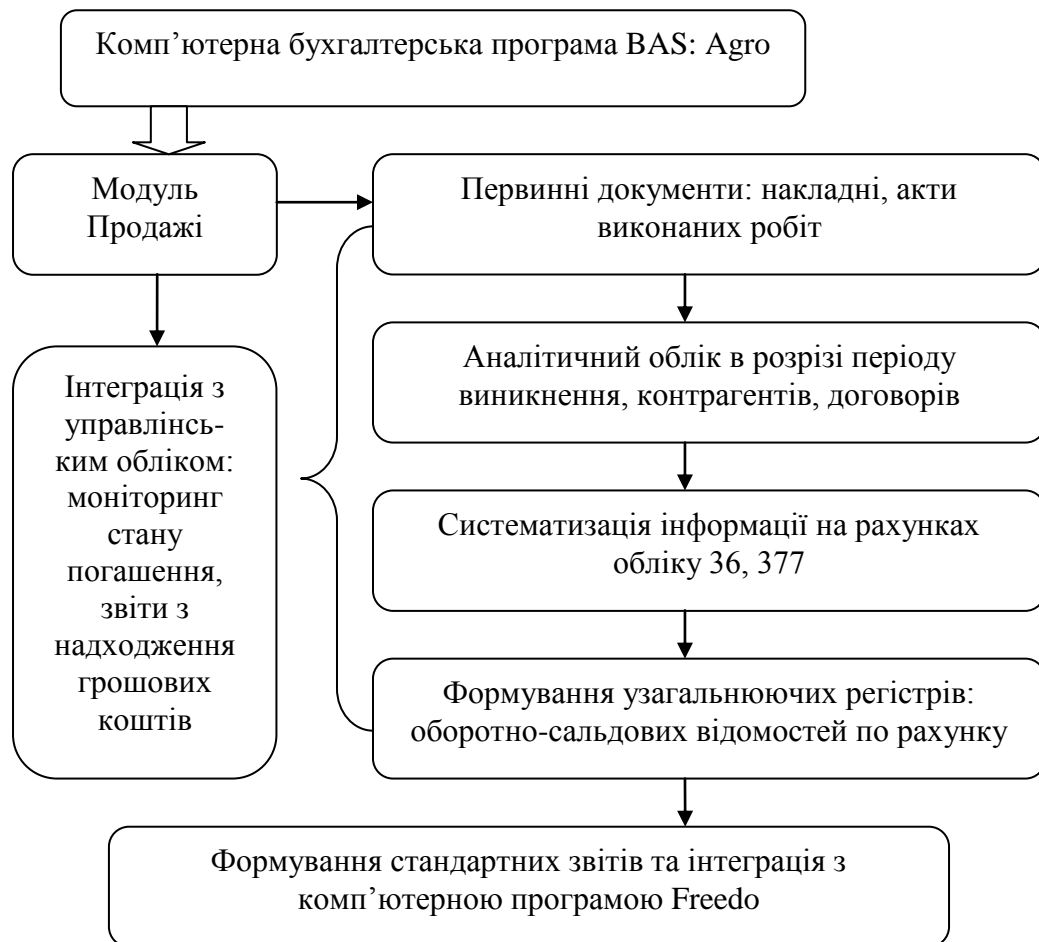

Рис. 2.5. Стан обліку дебіторської заборгованості в ТОВ «ГК «Аристократ»

Програма дозволяє створити резерв сумнівних боргів відповідно до облікової політики підприємства. Налаштування формуються в обліковій політиці в BAS: Agro. Заборгованість фіксується через створення

відповідних бухгалтерських проводок з використанням рахунку 944 "Сумнівні та безнадійні борги".

У BAS: Agro враховано особливості дебіторської заборгованості в аграрному секторі в контексті розрахунків з власниками земельних паїв. Зокрема, облік взаєморозрахунків із власниками паїв включає дебіторську заборгованість за продукцією чи послугами. Також в програмі враховано сезонність розрахунків, оскільки заборгованість може формуватися з урахуванням сезонного характеру аграрного бізнесу (наприклад, продажу продукції під урожай майбутнього року).

Вважаємо, що в цілому облік дебіторської заборгованості в досліджуваному підприємстві побудовано раціонально, дозволяє формувати необхідні для потреб управління аналітичні та управлінські звіти. Водночас перспективами розвитку підприємства є впровадження автоматизації у всі процеси взаємовідносин з бізнес-партнерами та пріоритетність процесів управління дебіторською заборгованістю.

Таким чином, облік дебіторської заборгованості в ТОВ «ГК «Аристократ» ведеться в комп'ютерній бухгалтерській програмі BAS: Agro, в модулі Продажі. В бухгалтерській програмі формуються первинні документи, зокрема, накладні та акти виконаних робіт. Аналітичний облік дебіторської заборгованості побудовано в розрізі періоду виникнення, контрагентів та договорів. Систематизація інформації щодо визнання та погашення дебіторської заборгованості ТОВ «ГК «Аристократ» здійснюється на рахунках обліку 36, 377. Узагальнюючими регістрами в контексті обліку дебіторської заборгованості є оборотно-сальдові відомості по рахунках. Формування стандартних звітів здійснюється завдяки інтеграції з комп'ютерною програмою Freedo. Позитивним аспектом автоматизованого обліку дебіторської заборгованості в ТОВ «ГК «Аристократ» є інтеграція модуля Продажі з управлінським обліком, що дозволяє здійснювати моніторинг стану погашення та формувати звіти з надходження грошових коштів від дебіторів.

Наразі суб'єктам підприємництва надано можливість складати первинні документи в електронному вигляді, проте особливістю товарно-транспортної накладної є те, що вона формується у продавця та є товаросупровідним документом, який в процесі перевезення реалізованого вантажу передається покупцю, тобто дебітору. Отже, в складанні товарно-транспортної накладної беруть участь декілька сторін, що передбачає застосування паперового варіанту цього документу. Проте законодавством передбачено можливість формування товарно-транспортної накладної в електронному вигляді (е-ТТН), що вимагає наявності цифрових підписів в усіх учасників взаємовідносин та певних організаційних аспектів. Пропонуємо алгоритм впровадження е-ТТН в досліджуваному підприємстві, що дозволить зменшити паперовий документообіг, пришвидшить взаєморозрахунки з дебіторами та підвищить прозорість логістичних процесів. Пропонований алгоритм наведено на рис. 2.6.

Важливими складовими пропонованого алгоритму є: визначення контрагентів, які мають можливість запровадження е-ТТН, перевірка наявності програмного забезпечення, доступу до Інтернету та рівня технічної грамотності персоналу, вибір сервісу для роботи з е-ТТН, який відповідає стандартам обміну даними (EDI) та підтримує цифровий підпис, створення внутрішніх регламентів щодо впровадження е-ТТН та доведення їх положень до відповідальних осіб, проведення тренінгів для працівників (логістів, бухгалтерів, водіїв) щодо роботи з е-ТТН, цифровими підписами та програмними засобами, інформування партнерів щодо впровадження е-ТТН та налагодження обміну даними в електронному вигляді, забезпечення використання кваліфікованого електронного підпису (КЕП) для всіх учасників процесу, інтеграція е-ТТН з іншими управлінськими процесами (планування логістичних маршрутів, оптимізація витрат тощо).

Впровадження е-ТТН можливо розпочати на окремих логістичних маршрутах або для окремих партнерів для моніторингу ефективності та виявлення проблемних аспектів. Масштабування пілотного досвіду доцільно

здійснювати з обов'язковим контролем за процесом, аналізом ефективності впровадження в контексті швидкості документообігу, зменшення помилок, економії ресурсів тощо. Також доцільно організувати підтримку учасників електронного документообігу шляхом постійного оновлення програмного забезпечення та постійного вдосконалення на основі зворотнього зв'язку від партнерів.

Рис. 2.6. Пропонований алгоритм впровадження е-ТТН в досліджуваному підприємстві

Таким чином, підприємству доцільно аналізувати інформацію щодо виконання дебіторами своїх зобов'язань, а також виокремити бізнес-партнерів з добросовісною платіжною дисципліною та оцінити ризики, пов'язані з бізнес-відносинами з дебіторами, які прострочують оплату. Пропонуємо Відомість аналітичного обліку дебіторської заборгованості, в якій передбачено деталізацію інформації в розрізі термінів погашення дає можливість спланувати надходження грошових коштів та забезпечити ліквідність підприємства. Законодавством передбачено можливість формування товарно-транспортної накладної в електронному вигляді (е-ТТН), що вимагає наявності цифрових підписів в усіх учасників взаємовідносин та певних організаційних аспектів. Пропонуємо алгоритм впровадження е-ТТН в досліджуваному підприємстві, що дозволить зменшити паперовий документообіг, пришвидшить взаєморозрахунки з дебіторами та підвищить прозорість логістичних процесів. Впровадження е-ТТН можливо розпочати на окремих логістичних маршрутах або для окремих партнерів для моніторингу ефективності та виявлення проблемних аспектів. Масштабування пілотного досвіду доцільно здійснювати з обов'язковим контролем за процесом, аналізом ефективності впровадження в контексті швидкості документообігу, зменшення помилок, економії ресурсів тощо.

Висновки до розділу 2

1. Досліджуване підприємство - група компаній «Аристократ» є національним виробником насінневого матеріалу. Досліджуване підприємство здійснює діяльність з вирощування, виробництва та реалізації насіння селекції Національної академії аграрних наук України (НААН України). Головною метою діяльності є підтримка та популяризація українського виробника насіння та співпраця з українськими аграрними товаровиробниками. Підприємство має місію щодо об'єднання для

вирощування якісного насіння, реалізації спільно вирощеного насіння, розробки та впровадження інноваційних технологій, закладки демополів, ділянок для вирощування гібридів насіння в різних регіонах країни, вихід на міжнародні ринки з українським насінням найвищої якості.

2. Рівень дебіторської заборгованості впливає на показники фінансової стабільності та платоспроможності, що відображається на здатності підприємства покривати свої зобов'язання власними фінансовими ресурсами. Рівень дебіторської заборгованості (за сумою дорівнює чистому доходу від реалізації) має стабільну тенденцію до зростання з 3051 тис. грн у 2019 році до 3364 тис. грн у 2023 році. Найбільше зростання відбулось в 2022–2023 роках, що може свідчити про збільшення операційних обсягів чи складності з погашенням заборгованості. Досліджуване підприємство має стабільний фінансовий стан та достатній рівень ліквідності. Підприємство має можливість покривати свої зобов'язання власними фінансовими ресурсами в поточній перспективі, проте сталий розвиток підприємства потребує ретельного управління фінансовими активами для подальшої фінансової стійкості.

3. В досліджуваному підприємстві облік ведеться головним бухгалтером та його помічником. Обліковий процес здійснюється автоматизовано в комп'ютерній бухгалтерській програмі BAS: Agro. Завдяки спеціалізованій комп'ютерній програмі Freedo до контролюючих органів надсилається звітність. Методичні аспекти облікового процесу визначено в Наказі про облікову політику ТОВ «ГК «Аристократ». Розподіл обов'язків між працівниками бухгалтерії зафіксовано в Посадових інструкціях. В ТОВ «ГК «Аристократ» обліковий процес побудовано раціонально, показники фаховості працівників облікового відділу ТОВ «ГК «Аристократ» є високими, працівники бухгалтерії з наявним досвідом мають відповідні навички та прагнуть саморозвитку в обліковій діяльності.

4. Таким чином, облік дебіторської заборгованості в ТОВ «ГК «Аристократ» ведеться в комп'ютерній бухгалтерській програмі BAS: Agro, в

модулі Продажі. В бухгалтерській програмі формуються первинні документи, зокрема, накладні та акти виконаних робіт. Аналітичний облік дебіторської заборгованості побудовано в розрізі періоду виникнення, контрагентів та договорів. Систематизація інформації щодо визнання та погашення дебіторської заборгованості ТОВ «ГК «Аристократ» здійснюється на рахунках обліку 36, 377. Узагальнюючими регістрами в контексті обліку дебіторської заборгованості є оборотно-сальдові відомості по рахунках. Формування стандартних звітів здійснюється завдяки інтеграції з комп'ютерною програмою Freedo. Позитивним аспектом автоматизованого обліку дебіторської заборгованості в ТОВ «ГК «Аристократ» є інтеграція модуля Продажі з управлінським обліком, що дозволяє здійснювати моніторинг стану погашення та формувати звіти з надходження грошових коштів від дебіторів.

5. Облік є важливим інформаційним ресурсом для прийняття управлінських рішень для забезпечення фінансової стабільності підприємства. Аналітичний облік дає деталізовану інформацію щодо термінів погашення дебіторської заборгованості. Підприємству доцільно аналізувати інформацію щодо виконання дебіторами своїх зобов'язань, а також виокремити бізнес-партнерів з добросовісною платіжною дисципліною та оцінити ризики, пов'язані з бізнес-відносинами з дебіторами, які прострочують оплату. Пропонуємо Відомість аналітичного обліку дебіторської заборгованості, в якій передбачено деталізацію інформації в розрізі термінів погашення дає можливість спланувати надходження грошових коштів та забезпечити ліквідність підприємства. Завдяки впровадженню розробленої відомості підприємство може своєчасно ідентифікувати випадки прострочення та розробити заходи щодо її погашення або переглянути умови співпраці з ненадійними партнерами.

6. Наразі суб'єктам підприємництва надано можливість складати первинні документи в електронному вигляді. Законодавством передбачено можливість формування товарно-транспортної накладної в електронному

вигляді (е-ТТН), що вимагає наявності цифрових підписів в усіх учасників взаємовідносин та певних організаційних аспектів. Пропонуємо алгоритм впровадження е-ТТН в досліджуваному підприємстві, що дозволить зменшити паперовий документообіг, пришвидшить взаєморозрахунки з дебіторами та підвищить прозорість логістичних процесів. Впровадження е-ТТН можливо розпочати на окремих логістичних маршрутах або для окремих партнерів для моніторингу ефективності та виявлення проблемних аспектів. Масштабування пілотного досвіду доцільно здійснювати з обов'язковим контролем за процесом, аналізом ефективності впровадження в контексті швидкості документообігу, зменшення помилок, економії ресурсів тощо.

РОЗДІЛ 3. СТАН ТА УДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

3.1. Аналітичний інструментарій системи контролю дебіторської заборгованості в ТОВ «ГК «Аристократ»

На нашу думку, «обліковий контент виступає важливою передумовою ефективної системи управління лише в поєднанні з аналізом інформації та контролем за бізнесом на основі аналітичних розрахунків» [55]. На думку фахівчині Мулик Т.О., «стан розрахункової дисципліни характеризується наявністю дебіторської заборгованості та має суттєвий вплив на фінансовий стан, на платоспроможність та фінансову стійкість» [29]. Вчені Міщук Є. В. та Сідорова І. І. відзначають, що «у сучасних умовах господарювання підприємствам необхідно постійно здійснювати аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості і докладати всіх зусиль для зниження його рівня» [25]. Отже, аналітичний інструментарій є важливою складовою контрольних процедур в контексті управління дебіторською заборгованістю.

Дуже важливим для системи менеджменту є порівняння дебіторської заборгованості з зобов'язаннями та визначення їх співвідношення. Якщо дебіторська заборгованість перевищує рівень зобов'язань, це призводить відволікання коштів з обороту та зумовлює потребу в кредитуванні для продовження бізнес-діяльності з відповідною сплатою відсотків або іншої форми залучення фінансових ресурсів. Водночас може виникнути ситуація з перевищенням кредиторської заборгованості над дебіторською, що містить в собі потенційну загрозу фінансовій стабільності підприємства, адже, погашення зобов'язань має відбуватись за рахунок як власних, так і залучених ресурсів.

В таблиці 3.1 наведено співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «ГК «Аристократ» за період 2021 – 2023 рр., а також базисні та ланцюгові індекси зміни.

Таблиця 3.1

Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «ГК «Аристократ»

Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості			Відхилення, +/-	
2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. проти 2021 р.	2023 р. проти 2022 р.
0,85	0,92	0,91	0,06	-0,01

Як бачимо, в досліджуваному ТОВ «ГК «Аристократ» співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості коливається в межах 0,85-0,92, отже, сума дебіторської заборгованості менше, ніж рівень поточної заборгованості, що вимагає уваги менеджерів щодо управління дебіторською заборгованістю для мінімізації ризиків бізнес-діяльності. Візуалізацію співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості в ТОВ «ГК «Аристократ» наведено на рис. 3.1.

Як бачимо, протягом досліджуваного періоду рівень дебіторської заборгованості ТОВ «ГК «Аристократ» завжди менше, ніж рівень кредиторської, тому підприємству не потрібно розраховувати на погашення дебіторської заборгованості, але й потрібно планувати інші джерела погашення своїх зобов'язань. Ця тенденція є позитивною, адже погашення дебіторської заборгованості відбувається вчасно, або взагалі заздалегідь (у вигляді кредиторської заборгованості за авансами одержаними).

Важливим також є аналіз ділової активності підприємства, який показує рівень ефективності діяльності в частині продажу продукції, товарів, послуг та відповідного визнання дебіторської заборгованості, адже незначний розмір дебіторської заборгованості може свідчити про недостатність обсягів реалізації. Такими показниками є коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості та період її погашення.

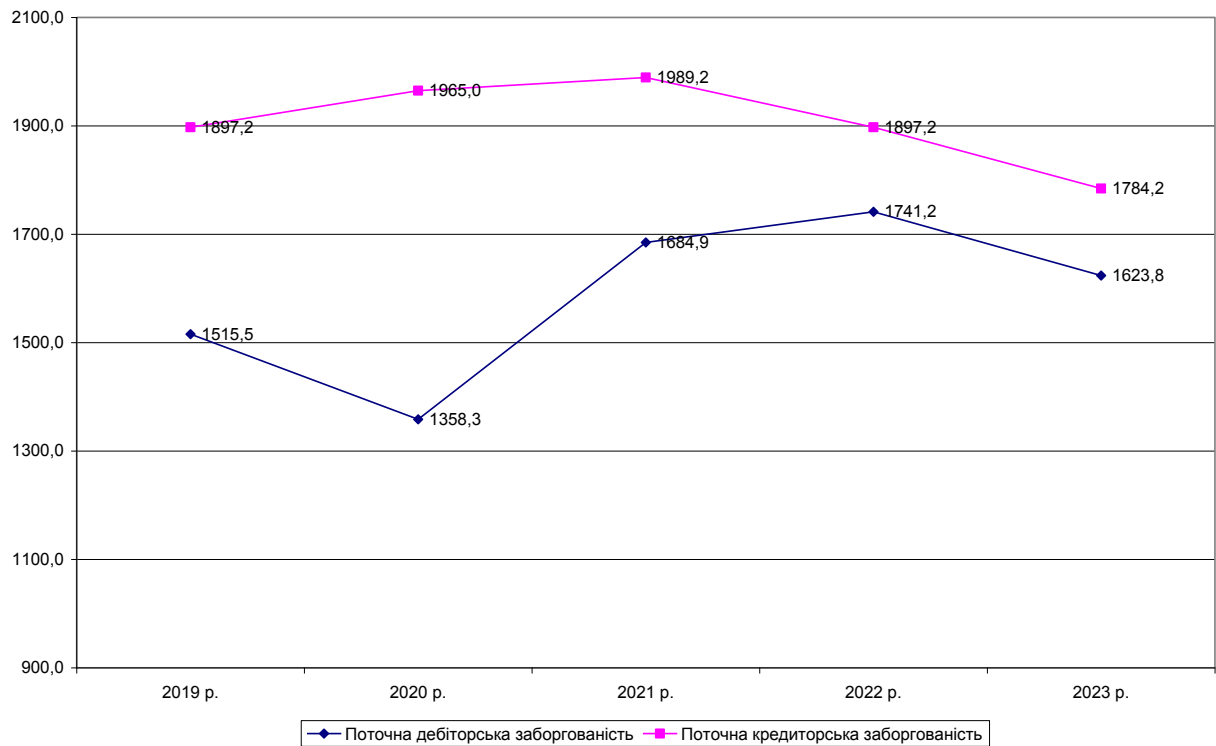

Рис. 3.1. Візуалізація співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості в ТОВ «ГК «Аристократ»

Динаміку показників ділової активності ТОВ «ГК «Аристократ» наведено на рис. 3.2. Показник оборотності означає, скільки разів було погашення дебіторами своєї заборгованості. Позитивною тенденцією є підвищення рівня оборотності, адже формує стан ділової активності підприємства, постійні бізнес-відносини з партнерами, розширення клієнтської бази та налагоджений бізнес.

Як бачимо з рисунку 3.2., динаміка показника оборотності дебіторської заборгованості має нестабільну тенденцію зміни – зменшення за період 2019-2021 рр. та підвищення в 2022-2023 рр. Водночас період погашення дебіторської заборгованості також має коливання – 25-38 днів. Цей показник враховується для оцінки надійності бізнес-партнерів, адже означає період, протягом якого дебіторська заборгованість погашена. Значення цього показника підприємство визначає самостійно у угодах з партнерами, програмах лояльності (наприклад, відстрочення платежу при збільшенні

обсягів реалізації) тощо, тобто аналіз саме цього показника є одним з елементів системи управління дебіторською заборгованістю.

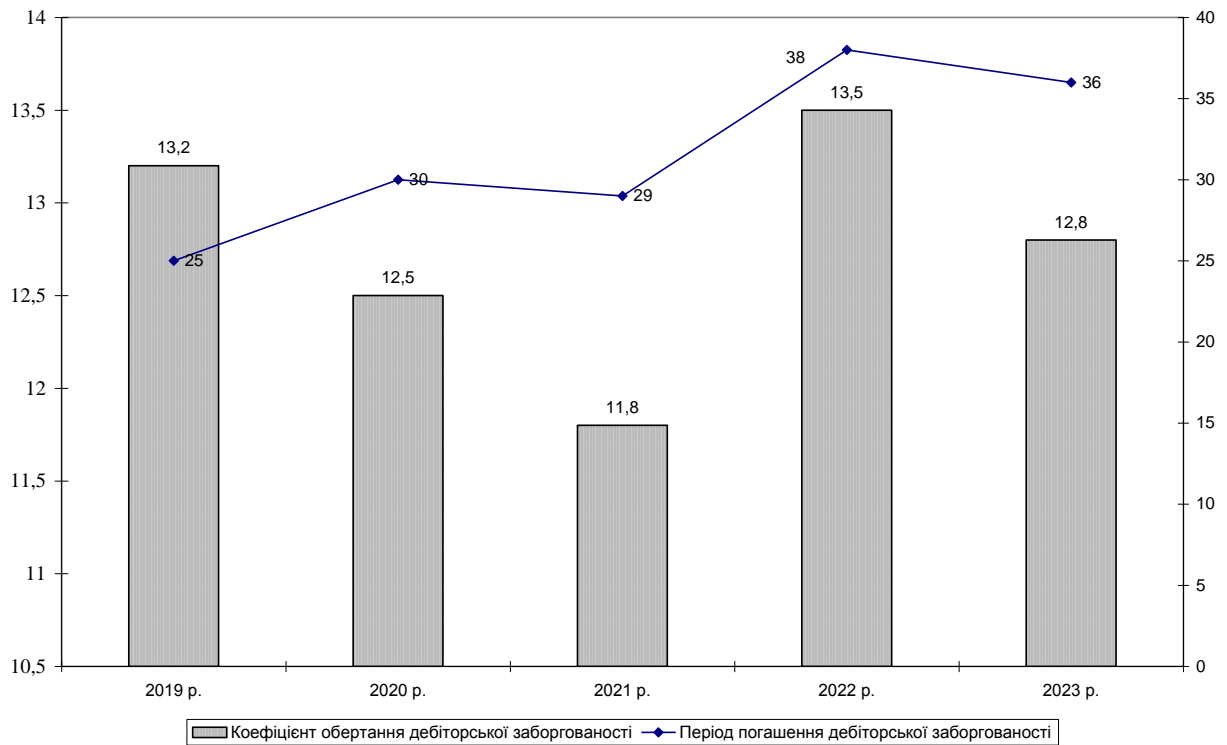

Рис. 3.2. Динаміка показників ділової активності ТОВ «ГК «Аристократ»

Таким чином, аналітичний інструментарій є важливою складовою контрольних процедур в контексті управління дебіторською заборгованістю. Дуже важливим для системи менеджменту є порівняння дебіторської заборгованості з зобов'язаннями та визначення їх співвідношення. В досліджуваному ТОВ «ГК «Аристократ» співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості коливається в межах 0,85-0,92, отже, сума дебіторської заборгованості менше, ніж рівень поточної заборгованості. Ця тенденція є позитивною, адже погашення дебіторської заборгованості відбувається вчасно, або взагалі заздалегідь (у вигляді кредиторської заборгованості за авансами одержаними). Водночас важливим також є аналіз ділової активності підприємства, який показує рівень ефективності діяльності

в частині продажу продукції, товарів, послуг та відповідного визнання дебіторської заборгованості, адже незначний розмір дебіторської заборгованості може свідчити про недостатність обсягів реалізації. Динаміка показника оборотності дебіторської заборгованості має нестабільну тенденцію зміни – зменшення за період 2019-2021 рр. та підвищення в 2022-2023 рр. Період погашення дебіторської заборгованості (період, протягом якого дебіторська заборгованість погашена) також має коливання – 25-38 днів.

3.2. Стан контролю дебіторської заборгованості в досліджуваному підприємстві

Контрольні процедури в аграрному підприємстві покликані забезпечити конкретизацію (уточнення, деталізацію) взаємодії з партнерами, розробку резервів збільшення реалізації продукції, товарів та послуг, а також підвищення результативності бізнесу. Контрольні процедури можуть здійснюватись контролюючими структурами, наприклад, працівниками ДФС, а також організовуватись власниками (менеджерами) підприємства. Проаналізуємо стан контролю дебіторської заборгованості в досліджуваному підприємстві.

Внутрішній контроль в досліджуваному підприємстві здійснюється для різних потреб. Зокрема, головний бухгалтер періодично перевіряє дані обліку щодо дотримання критеріїв визнання дебіторської заборгованості, правильність її оцінки, відображення на відповідних рахунках обліку. Також контролюється стан обліку в контексті закриття рахунків заборгованості відповідно до договорів, за якими ця заборгованість відображена в комп'ютерній системі. На особливу увагу заслуговує взаємозалік заборгованості при одержанні авансів від покупців, адже лише за наявності однакових сум авансу та фактичного постачання рахунки закриваються. За

наявності сальдо по одному з рахунків потрібно аналізувати причини – або наявний факт недопоставлення або необхідна доплата за поставлені цінності.

Менеджери з продажу ретельно контролюють факт оплати реалізованої продукції, товарів та послуг. За наявності простроченої заборгованості починається претензійна робота. Бухгалтер також відслідковує терміни прострочення для потреб класифікації дебіторської заборгованості як сумнівної чи безнадійної. Щомісяця здійснюється взаємозвірка заборгованості з дебіторами.

На рівні менеджерів та керівника аналізуються показники ділової активності підприємства, здійснюється моніторинг грошових надходжень та розробляються програми лояльності (дисконтів) для окремих груп дебіторів з відповідними умовами щодо відтермінування погашення дебіторської заборгованості.

Контрольні процедури щодо формування дебіторської заборгованості в ТОВ «ГК «Аристократ» узагальнено на рис. 3.3.

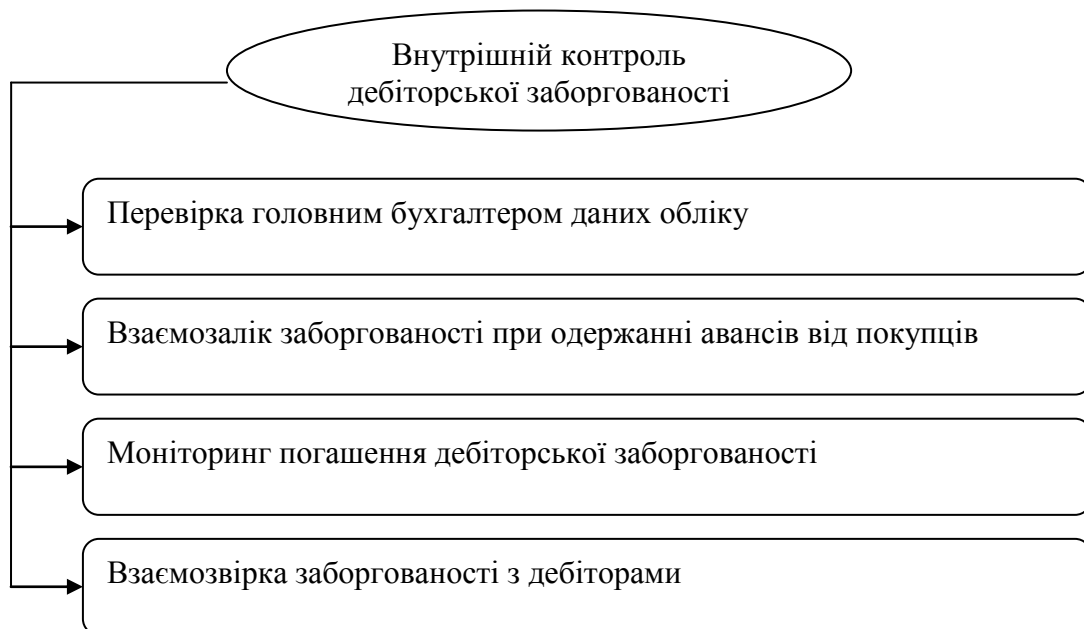

Рис. 3.3. Контрольні процедури щодо формування дебіторської заборгованості в ТОВ «ГК «Аристократ»

Таким чином, контрольні процедури в аграрному підприємстві покликані забезпечити конкретизацію (уточнення, деталізацію) взаємодії з партнерами, розробку резервів збільшення реалізації продукції, товарів та послуг, а також підвищення результативності бізнесу. Внутрішній контроль в досліджуваному підприємстві здійснюється для різних потреб. Контрольні процедури щодо формування дебіторської заборгованості в ТОВ «ГК «Аристократ» включають перевірку головним бухгалтером даних обліку, взаємозалік заборгованості при одержанні авансів від покупців, моніторинг погашення дебіторської заборгованості, взаємозвірку заборгованості з дебіторами. На рівні менеджерів та керівника аналізуються показники ділової активності підприємства, здійснюється моніторинг грошових надходжень та розробляються програми лояльності (дисконтів) для окремих груп дебіторів з відповідними умовами щодо відтермінування погашення дебіторської заборгованості.

3.3. Напрямки удосконалення контролю дебіторської заборгованості на аграрному підприємстві

Розробка напрямків удосконалення контрольних процедур щодо виникнення та погашення дебіторської заборгованості в актуальних умовах бізнесу набуває важливого значення для стабільності бізнес-діяльності та сталого розвитку підприємства. Аграрному бізнесу притаманні сезонність виробництва, високим рівнем зовнішніх ризиків, чинниками зовнішнього бізнес-середовища, наявністю державної підтримки аграрного бізнесу. В актуальних умовах ведення бізнесу для аграрних підприємств управління фінансовими потоками, в тому числі в контексті контролю дебіторської заборгованості, є важливим чинником успішного бізнесу.

Відмітимо, що «контроль заборгованості дозволяє забезпечити благополучне надходження коштів, які залишаються для покриття поточних

витрат (закупівлі витрат, добрив, пального, виплати заробітної плати)» [34]. Удосконалення системи контролю дозволяє швидко виявити проблемних дебіторів, оцінити їхню платоспроможність та знизити ризики утворення безнадійної заборгованості, адже, «в аграрному секторі, де основний дохід формується сезонно, регулярне надходження платежів від дебіторів критично важливо для підтримки балансу між доходами та витратами» [8].

Прозора та системна робота з дебіторами завершується довірою з боку партнерів і сприяє укладенню нових контрактів на вигідних умовах. Ефективні процеси контролю не дозволяють зменшити витрати на роботу з простроченими боргами та скоротити час на взаємозв'язки. Зокрема, «аграрне підприємство, яке вчасно отримує оплату та оптимізує свої фінансові потоки, має можливість інвестувати в нові технології, модернізацію техніки, підвищення врожайності та розширення ринків збуту» [8]. Удосконалення контролю дає можливість створювати точніші прогнози фінансових результатів і вчасно реагувати на відхилення від плану.

Отже, «вдосконалення контролю дебіторської заборгованості є стратегічним завданням для аграрного підприємства, що дозволяє уникати фінансових труднощів та ефективно управляти ресурсами» [55]. Вважаємо доцільним зазначити важливість таких практичних кроків для удосконалення контролю дебіторської заборгованості, як: впровадження автоматизованої системи обліку дебіторської заборгованості; регулярний взаємозв'язок з контрагентами; запровадження штрафних санкцій за прострочення платежів; моніторинг кредитної історії партнерів; визначення чітких умов оплати в договорах.

Пропонуємо для тестування внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на підприємстві відповідний перелік питань для з'ясування основних аспектів виникнення та погашення розрахунків з дебіторами, які можуть вплинути на ефективність бізнес-діяльності. Пропонований тест контролю дебіторської заборгованості на підприємстві наведено в таблиці 3.2.

Пропонований тест контролю дебіторської заборгованості на підприємстві

№ з\п	Питання	Варіанти відповіді			Примітки
		Так	Ні	Інформація відсутня	
1	Чи ведеться облік заборгованості в розрізі контрагентів, договорів, строків оплати?	+			
2	Чи використовуються автоматизовані системи обліку для обробки даних?	+			
3	Чи вчасно реєструються господарські операції, пов'язані з виникненням або погашенням дебіторської заборгованості?	+			
4	Чи здійснюється аналіз структури дебіторської заборгованості за строками: поточна, прострочена, безнадійна?			+	
5	Чи визначається частка сумнівної та безнадійної заборгованості в загальному обсязі?			+	
6	Чи створюється резерв сумнівних боргів для покриття поточних втрат від неповернення боргів?	+			
7	Чи визначається співвідношення дебіторської заборгованості до виручки?		+		
8	Чи не перевищує сума дебіторської заборгованості критичних меж?			+	Критична сума дебіторської заборгованості не визначається
9	Чи здійснюється робота з проблемними контрагентами (реструктуризація боргу, застосування штрафних санкцій, звернення до суду)?			+	

Для підтвердження правильності розрахунків з дебіторами та виявлення можливих розбіжностей дуже важливим є проведення взаємозвірки з дебіторами, що дозволяє мінімізувати ризики прострочення оплати та забезпечить фінансову стабільність підприємства. Вважаємо, що «регулярний взаємозв'язок демонструє прозорість і професійний підхід у співпраці. Це сприяє зміцненню ділових відносин і забезпечує взаєморозуміння між сторонами» [16]. Пропонуємо для оформлення

взаємозвірки з дебіторами розроблену Відомість контролю, наведену в таблиці 3.3, завдяки якій можна своєчасно виявити невраховані платежі, помилки в виставлених рахунках, а також непорозуміння та необґрунтовані претензії з боку контрагентів для уникнення юридичних непорозумінь. Інформація з запропованої відомості допоможе ухвалити обґрунтовані управлінські рішення, зокрема, можливість реструктуризації боргу, розширення кредитних лімітів для надійних клієнтів або застосування санкцій до недобросовісних партнерів.

Таблиця 3.3

Пропонована Відомість контролю взаємозвірки
з дебіторами на підприємстві

Підприємство - ТОВ «ГК «Аристократ»

Період - 01.10.2024 р. – 31.10.2024 р.

Дебітор	Договір (рахунок)		Сума заборгованості, тис.грн.			Примітки
	№	дата	за договором	оплачено	залишок	
ТОВ «Агро-ЛТД»	135/24	10.09.2024 р.	150 000	100 000	50 000	Прострочення 5 днів

Відповідальний за складання Ганна Гаркуша

Таким чином, розробка напрямків удосконалення контрольних процедур щодо виникнення та погашення дебіторської заборгованості в актуальних умовах бізнесу набуває важливого значення для стабільності бізнес-діяльності та сталого розвитку підприємства. Пропонуємо для тестування внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на підприємстві відповідний перелік питань для з'ясування основних аспектів виникнення та погашення розрахунків з дебіторами, які можуть вплинути на ефективність бізнес-діяльності. Для підтвердження правильності розрахунків з дебіторами та виявлення можливих розбіжностей дуже важливим є проведення взаємозвірки з дебіторами, що дозволяє мінімізувати ризики

прострочення оплати та забезпечить фінансову стабільність підприємства. В кваліфікаційній роботі наведено пропонувану Відомість контролю взаємозвірки з дебіторами, завдяки якій можна своєчасно виявити невраховані платежі, помилки в виставлених рахунках, а також непорозуміння та необгрунтовані претензії з боку контрагентів для уникнення юридичних непорозумінь.

Висновки до розділу 3

1. Дуже важливим для системи менеджменту є порівняння дебіторської заборгованості з зобов'язаннями та визначення їх співвідношення. В досліджуваному ТОВ «ГК «Аристократ» співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості коливається в межах 0,85-0,92, отже, сума дебіторської заборгованості менше, ніж рівень поточної заборгованості, тому підприємству не потрібно розраховувати на погашення дебіторської заборгованості, але й потрібно планувати інші джерела погашення своїх зобов'язань. Ця тенденція є позитивною, адже погашення дебіторської заборгованості відбувається вчасно, або взагалі заздалегідь (у вигляді кредиторської заборгованості за авансами одержаними).

2. Важливим також є аналіз ділової активності підприємства, який показує рівень ефективності діяльності в частині продажу продукції, товарів, послуг та відповідного визнання дебіторської заборгованості, адже незначний розмір дебіторської заборгованості може свідчити про недостатність обсягів реалізації. Динаміка показника оборотності дебіторської заборгованості має нестабільну тенденцію зміни – зменшення за період 2019-2021 рр. та підвищення в 2022-2023 рр. Водночас період погашення дебіторської заборгованості також має коливання – 25-38 днів. Цей показник враховується для оцінки надійності бізнес-партнерів, адже означає період, протягом якого дебіторська заборгованість погашена.

Значення цього показника підприємство визначає самостійно у угодах з партнерами, програмах лояльності (наприклад, відстрочення платежу при збільшенні обсягів реалізації) тощо, тобто аналіз саме цього показника є одним з елементів системи управління дебіторською заборгованістю.

3. Контрольні процедури в аграрному підприємстві покликані забезпечити конкретизацію (уточнення, деталізацію) взаємодії з партнерами, розробку резервів збільшення реалізації продукції, товарів та послуг, а також підвищення результативності бізнесу. Внутрішній контроль в досліджуваному підприємстві здійснюється для різних потреб. Контрольні процедури щодо формування дебіторської заборгованості в ТОВ «ГК «Аристократ» включають перевірку головним бухгалтером даних обліку, взаємозалік заборгованості при одержанні авансів від покупців, моніторинг погашення дебіторської заборгованості, взаємозвірку заборгованості з дебіторами. На рівні менеджерів та керівника аналізуються показники ділової активності підприємства, здійснюється моніторинг грошових надходжень та розробляються програми лояльності (дисконтів) для окремих груп дебіторів з відповідними умовами щодо відтермінування погашення дебіторської заборгованості.

4. Розробка напрямків удосконалення контрольних процедур щодо виникнення та погашення дебіторської заборгованості в актуальних умовах бізнесу набуває важливого значення для стабільності бізнес-діяльності та сталого розвитку підприємства. Аграрному бізнесу притаманні сезонність виробництва, високим рівнем зовнішніх ризиків, чинниками зовнішнього бізнес-середовища, наявністю державної підтримки аграрного бізнесу. Пропонуємо для тестування внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на підприємстві відповідний перелік питань для з'ясування основних аспектів виникнення та погашення розрахунків з дебіторами, які можуть вплинути на ефективність бізнес-діяльності. В кваліфікаційній роботі наведено пропонування тест контролю дебіторської заборгованості на підприємстві.

5. В актуальних умовах ведення бізнесу для аграрних підприємств управління фінансовими потоками, в тому числі в контексті контролю дебіторської заборгованості, є важливим чинником успішного бізнесу. Для підтвердження правильності розрахунків з дебіторами та виявлення можливих розбіжностей дуже важливим є проведення взаємозвірки з дебіторами, що дозволяє мінімізувати ризики прострочення оплати та забезпечить фінансову стабільність підприємства. В кваліфікаційній роботі наведено пропонувану Відомість контролю взаємозвірки з дебіторами, завдяки якій можна своєчасно виявити невраховані платежі, помилки в виставлених рахунках, а також непорозуміння та необґрунтовані претензії з боку контрагентів для уникнення юридичних непорозумінь.

ВИСНОВКИ

1. Будь-який суб'єкт підприємництва має відносини із своїми контрагентами, що передбачає реалізацію клієнтам продукції, товарів, виконання робіт або надання послуг та отримання грошових коштів як оплати за поставлені цінності, виконані роботи чи послуги. Оплата може здійснюватись через певний проміжок часу після здійсненого постачання цінностей, виконання робіт чи послуг. В період очікування цієї оплати підприємство відображає заборгованість клієнта в документах, обліку, управлінських звітах тощо. Підприємству потрібно розробляти заходи щодо своєчасного погашення клієнтами своєї заборгованості, тому управління дебіторською заборгованістю виступає ефективним інструментом забезпечення фінансової стійкості та стабільності підприємства, тим самим контролюючи фінансові потоки, підтримуючи баланс між реалізацією та ліквідністю підприємства, мінімізуючи ризики бізнесу та забезпечуючи конкурентоспроможність в бізнес-середовищі.

2. Саме система обліку є головним джерелом інформації щодо виникнення дебіторської заборгованості, стану її оплати або прострочення. Облік дебіторської заборгованості включає в себе документальне оформлення її виникнення та погашення, оцінку та визначення резерву сумнівних боргів, моніторинг стану погашення дебіторської заборгованості, виокремлення сумнівної та безнадійної заборгованості, аналітику даних в розрізі контрактів, типів заборгованості, термінів погашення та валютою розрахунків. Не менш важливим інструментом управління бізнесом виступає система внутрішнього контролю на підприємстві, в тому числі контролю дебіторської заборгованості. Внутрішній контроль здатний виконувати важливі завдання системи управління на підприємстві, зокрема, розподіл наявних фінансових та матеріальних ресурсів, мінімізацію фінансових, ділових та репутаційних ризиків, своєчасність адаптації до змін бізнес-

середовища, що забезпечить необхідний ефект для підвищення прибутковості бізнесу.

3. Взаємовідносини бізнес-партнерів мають бути чітко регламентовані на державному рівні та на рівні окремого підприємства. Облік дебіторської заборгованості суб'єкти підприємництва організують відповідно до нормативних актів. Нормативне регулювання на державному рівні представлено Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», в якому визначено необхідність відображення дебіторської заборгованості в системі обліку, Податковим кодексом України з визначеною системою оподаткування бізнес-взаємовідносин, НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» з визначеним переліком методичних підходів до обліку дебіторської заборгованості. Зовнішній контроль регламентується окремими нормативними актами, проте система внутрішнього контролю організується зусиллями власників з огляду на особливості бізнесу. На локальному рівні питання обліку і контролю визначені Наказом про облікову політику, графіком документообігу та Положенням про систему внутрішнього контролю. Фахівці підприємства з обліку, контролю, аналізу та управління дебіторською заборгованістю мають дотримуватись вимог нормативного регулювання бізнесу.

4. Досліджуване підприємство - група компаній «Аристократ» є національним виробником насінневого матеріалу. Досліджуване підприємство здійснює діяльність з вирощування, виробництва та реалізації насіння селекції Національної академії аграрних наук України (НААН України). Головною метою діяльності є підтримка та популяризація українського виробника насіння та співпраця з українськими аграрними товаровиробниками. Досліджуване підприємство має стабільний фінансовий стан та достатній рівень ліквідності. Підприємство має можливість покривати свої зобов'язання власними фінансовими ресурсами в поточній перспективі, проте сталий розвиток підприємства потребує ретельного управління фінансовими активами для подальшої фінансової стійкості.

5. В досліджуваному підприємстві облік ведеться головним бухгалтером та його помічником. Обліковий процес здійснюється автоматизовано в комп'ютерній бухгалтерській програмі BAS: Agro. Завдяки спеціалізованій комп'ютерній програмі Freedo до контролюючих органів надсилається звітність. Методичні аспекти облікового процесу визначено в Наказі про облікову політику ТОВ «ГК «Аристократ». Розподіл обов'язків між працівниками бухгалтерії зафіксовано в Посадових інструкціях. В ТОВ «ГК «Аристократ» обліковий процес побудовано раціонально, показники фаховості працівників облікового відділу ТОВ «ГК «Аристократ» є високими, працівники бухгалтерії з наявним досвідом мають відповідні навички та прагнуть саморозвитку в обліковій діяльності.

6. Облік дебіторської заборгованості в ТОВ «ГК «Аристократ» ведеться в комп'ютерній бухгалтерській програмі BAS: Agro, в модулі Продажі. В бухгалтерській програмі формуються первинні документи, зокрема, накладні та акти виконаних робіт. Аналітичний облік дебіторської заборгованості побудовано в розрізі періоду виникнення, контрагентів та договорів. Систематизація інформації щодо визнання та погашення дебіторської заборгованості ТОВ «ГК «Аристократ» здійснюється на рахунках обліку 36, 377. Узагальнюючими регістрами в контексті обліку дебіторської заборгованості є оборотно-сальдові відомості по рахунках. Формування стандартних звітів здійснюється завдяки інтеграції з комп'ютерною програмою Freedo. Позитивним аспектом автоматизованого обліку дебіторської заборгованості в ТОВ «ГК «Аристократ» є інтеграція модуля Продажі з управлінським обліком, що дозволяє здійснювати моніторинг стану погашення та формувати звіти з надходження грошових коштів від дебіторів.

7. Облік є важливим інформаційним ресурсом для прийняття управлінських рішень для забезпечення фінансової стабільності підприємства. Аналітичний облік дає деталізовану інформацію щодо термінів погашення дебіторської заборгованості. Підприємству доцільно аналізувати

інформацію щодо виконання дебіторами своїх зобов'язань, а тако виокремити бізнес-партнерів з добросовісною платіжною дисципліною та оцінити ризики, пов'язані з бізнес-відносинами з дебіторами, які прострочують оплату. Пропонуємо Відомість аналітичного обліку дебіторської заборгованості, в якій передбачено деталізацію інформації в розрізі термінів погашення дає можливість спланувати надходження грошових коштів та забезпечити ліквідність підприємства. Завдяки впровадженню розробленої відомості підприємство може своєчасно ідентифікувати випадки прострочення та розробити заходи щодо її погашення або переглянути умови співпраці з ненадійними партнерами.

8. Наразі суб'єктам підприємництва надано можливість складати первинні документи в електронному вигляді. Законодавством передбачено можливість формування товарно-транспортної накладної в електронному вигляді (е-ТТН), що вимагає наявності цифрових підписів в усіх учасників взаємовідносин та певних організаційних аспектів. Пропонуємо алгоритм впровадження е-ТТН в досліджуваному підприємстві, що дозволить зменшити паперовий документообіг, пришвидшить взаєморозрахунки з дебіторами та підвищить прозорість логістичних процесів. Впровадження е-ТТН можливо розпочати на окремих логістичних маршрутах або для окремих партнерів для моніторингу ефективності та виявлення проблемних аспектів. Масштабування пілотного досвіду доцільно здійснювати з обов'язковим контролем за процесом, аналізом ефективності впровадження в контексті швидкості документообігу, зменшення помилок, економії ресурсів тощо.

9. Аналітичний інструментарій є важливою складовою контрольних процедур в контексті управління дебіторською заборгованістю. Дуже важливим для системи менеджменту є порівняння дебіторської заборгованості з зобов'язаннями та визначення їх співвідношення. В досліджуваному ТОВ «ГК «Аристократ» співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості коливається в межах 0,85-0,92, отже, сума дебіторської заборгованості менше, ніж рівень поточної заборгованості. Ця

тенденція є позитивною, адже погашення дебіторської заборгованості відбувається вчасно, або взагалі заздалегідь (у вигляді кредиторської заборгованості за авансами одержаними). Водночас важливим також є аналіз ділової активності підприємства, який показує рівень ефективності діяльності в частині продажу продукції, товарів, послуг та відповідного визнання дебіторської заборгованості, адже незначний розмір дебіторської заборгованості може свідчити про недостатність обсягів реалізації. Динаміка показника оборотності дебіторської заборгованості має нестабільну тенденцію зміни – зменшення за період 2019-2021 рр. та підвищення в 2022-2023 рр. Період погашення дебіторської заборгованості (період, протягом якого дебіторська заборгованість погашена) також має коливання – 25-38 днів.

10. Контрольні процедури в аграрному підприємстві покликані забезпечити конкретизацію (уточнення, деталізацію) взаємодії з партнерами, розробку резервів збільшення реалізації продукції, товарів та послуг, а також підвищення результативності бізнесу. Внутрішній контроль в досліджуваному підприємстві здійснюється для різних потреб. Контрольні процедури щодо формування дебіторської заборгованості в ТОВ «ГК «Аристократ» включають перевірку головним бухгалтером даних обліку, взаємозалік заборгованості при одержанні авансів від покупців, моніторинг погашення дебіторської заборгованості, взаємозвірку заборгованості з дебіторами. На рівні менеджерів та керівника аналізуються показники ділової активності підприємства, здійснюється моніторинг грошових надходжень та розробляються програми лояльності (дисконтів) для окремих груп дебіторів з відповідними умовами щодо відтермінування погашення дебіторської заборгованості.

11. Розробка напрямків удосконалення контрольних процедур щодо виникнення та погашення дебіторської заборгованості в актуальних умовах бізнесу набуває важливого значення для стабільності бізнес-діяльності та сталого розвитку підприємства. Аграрному бізнесу притаманні сезонність

виробництва, високим рівнем зовнішніх ризиків, чинниками зовнішнього бізнес-середовища, наявністю державної підтримки аграрного бізнесу. Пропонуємо для тестування внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на підприємстві відповідний перелік питань для з'ясування основних аспектів виникнення та погашення розрахунків з дебіторами, які можуть вплинути на ефективність бізнес-діяльності. В кваліфікаційній роботі наведено пропонований тест контролю дебіторської заборгованості на підприємстві.

12. В актуальних умовах ведення бізнесу для аграрних підприємств управління фінансовими потоками, в тому числі в контексті контролю дебіторської заборгованості, є важливим чинником успішного бізнесу. Для підтвердження правильності розрахунків з дебіторами та виявлення можливих розбіжностей дуже важливим є проведення взаємозвірки з дебіторами, що дозволяє мінімізувати ризики прострочення оплати та забезпечить фінансову стабільність підприємства. В кваліфікаційній роботі наведено пропоновану Відомість контролю взаємозвірки з дебіторами, завдяки якій можна своєчасно виявити невраховані платежі, помилки в виставлених рахунках, а також непорозуміння та необгрунтовані претензії з боку контрагентів для уникнення юридичних непорозумінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бардадим М. В., Свічкарь Н. М. Облік та управління дебіторською заборгованістю для зміцнення фінансової безпеки підприємства. Економіка та суспільство. 2023. Випуск 50. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2372/2293/>
2. Бержанір І. А. Особливості організації та напрями удосконалення обліку дебіторської заборгованості. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2022. № 18(2). С.15-23. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/12625/1/6072-Article%20Text-16984-1-10-20220629.pdf>
3. Бондарчук Н.В. Відмінності обліку дебіторської заборгованості в умовах застосування П(С)БО та М(С)БО. Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: VI Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 27 листопада 2020 р.): тези доповідей. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2020. С. 9 – 11.
4. Бразілій Н.М., Крот Ю.М., Пастернак Я.П. Особливості обліку дебіторської заборгованості в сучасних умовах господарювання Причорноморські економічні студії. 2023. Випуск 82. С.114-119. URL: http://bses.in.ua/journals/2023/82_2023/20.pdf
5. Вітренко О. В., Катранжи Л. Л., Придятько Е. М. Організація обліку дебіторської заборгованості в системі управління ризиками. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2020. Випуск 34. С. 35-42. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/34_2020ua/8.pdf
6. Гаркуша Г.І. Організаційні аспекти обліку дебіторської заборгованості на підприємстві. Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору

- економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: збірник тез II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 30-31 жовтня 2024 р. Дніпро: ДДАЕУ, 2024. С.45-47.
7. Господарський кодекс України: : Закон України від 16.01.2003р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
 8. Гуренко Т. Обліково-аналітичний інструментарій в управлінні стратегією підприємств агробізнесу. Економіка та суспільство. 2023. №51. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2488/2407>
 9. Гуцаленко Л. В., Мельник А. О. Облік дебіторської заборгованості: концептуальні основи П(С)БО та МСФЗ. Ефективна економіка. 2020. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8173>
 10. Гуцаленко Л., Чмелюк Т. Облік та його контрольні функції в управлінні дебіторською заборгованістю підприємств. Молодий вчений. 2019. № 10 (74). С. 291-296. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-10-74-66>
 11. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 31.05.2019 № 226 зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>
 12. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010: Наказ Держспоживстандарту України 11.10.2010 № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>
 13. Кононенко Л. В., Сисоліна Н. П., Юрченко О. В. Управління дебіторською заборгованістю: сучасний стан, проблеми, перспективи, інформаційне забезпечення. Економічний простір. 2021. № 166. С. 104–109. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/166-18>
 14. Костюнік О.В., Недашковська Д.М. Деякі питання регулювання дебіторської та кредиторської заборгованостей українських

- підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 19. С.45–50. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/19_2017/11.pdf
- 15.Кравченко О., Кобець Т. Організація обліку дебіторської заборгованості та шляхи її вдосконалення. Економіка та суспільство. 2021. № 25. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-58>
- 16.Крупельницька І.Г. Дослідження сучасних особливостей обліку та контролю розрахунків з покупцями. Науковий погляд: економіка та управління. 2023. № 2 (82). С.116-120. URL: http://www.scientificview.umsf.in.ua/archive/2023/2_82_2023/19.pdf
- 17.Ленко І. В., Колесніченко А. С. Поняття дебіторської заборгованості та деякі питання її регулювання. Review of transport economics and management. 2021. Вип. 6 (21). С. 91–97. URL: <https://doi.org/10.15802/rtem2021/261011>
- 18.Лисак О. П. Економічна сутність дебіторської та кредиторської заборгованості. ЛОГОС. Мистецтво наукової думки. 2020. Вип. 10. С. 6–8. URL: <https://doi.org/10.36074/2617-7064.10.001>
- 19.Лоханова Н. О., Сиротенко Н. А. Дискусійні обліково-аудиторські аспекти дебіторської заборгованості підприємств України в умовах особливого правового режиму. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2024. №13. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-13-09-01>
- 20.Любар О.О. Облікове забезпечення управління розрахунками з контрагентами за товарними операціями. Агросвіт. 2020. № 1. С.48–60. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/1_2020/9.pdf
- 21.Майборода О. Є., Косарева І. П., Корабейнікова І. О. Характеристика сутності та поняття дебіторської і кредиторської заборгованості. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 15. С. 396–402. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/61.pdf
- 22.Макарук Я., Сисоева І. Контроль дебіторської заборгованості підприємства. Матеріали конференцій МНЛ (18 жовтня 2024 р., м.

- Київ). 2024. С. 74–76. URL: <https://archive.liga.science/index.php/conference-proceedings/article/view/1237>
23. Мамонтова Н. А., Корнійчук Т. С. Особливості обліку дебіторської заборгованості за національними і міжнародними стандартами. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2021. № 21(49). С. 115–119. URL: [https://doi.org/10.25264/2311-5149-2021-21\(49\)-115-119](https://doi.org/10.25264/2311-5149-2021-21(49)-115-119)
24. Міньковська А. В., Чернецька О. В., Гавриш В. О. Розрахунки з покупцями і замовниками як об'єкт обліку і оподаткування. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2023. № 10. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-10-09-01>
25. Міщук Є. В., Сідорова І. І. Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості: проблемні аспекти. Інвестиції: практика та досвід № 2/2018 С.54-57. http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2018/12.pdf
26. Мозолевська А.Р. Особливості управління дебіторською заборгованістю на підприємстві. Студентські наукові студії : Молодіжний науковий журнал. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2022. С.56-59.
27. Мордань Є.Ю., Соломаха А.О. Системний підхід до управління дебіторською заборгованістю підприємства. Вісник СумДУ. 2019. №2. С. 70 – 79. URL: <https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/media/attachments/2019/12/17/9-70-79.pdf>
28. Мощицька Т.О., Данилюк І.В. Напрями вдосконалення обліку дебіторської заборгованості. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави. Харків. 2019. С.182-184. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/06_12_2019/pdf/59.pdf

- 29.Мулик Т. О. Аналітичне забезпечення дебіторської заборгованості в системі управління підприємства. Агросвіт. 2022. № 9-10. С. 69–78. DOI: [10.32702/2306-6792.2022.9-10.69](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.9-10.69)
- 30.Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до формування фінансової звітності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
- 31.Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України № 237 від 08.10.99 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>
- 32.Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: Наказ Міністерства фінансів України № 290 від 29.11.99 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>
- 33.Олійник С.О. Шляхи удосконалення обліку дебіторської заборгованості. Журнал науковий огляд. 2018. №5 (48). С. 1 – 8.
- 34.Паянок Т.М. Система внутрішнього контролю дебіторської заборгованості: напрями вдосконалення. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2019. № 1 (42). С. 58–63. URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/167032>
- 35.План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>
- 36.Податковий кодекс України: Закон України від 02. 12. 2010 р. № 2755-VI із змінами та доповненнями. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T102755.html#1988
- 37.Подмешальська Ю. В., Максимова К. С. Удосконалення методики аудиту дебіторської заборгованості. Агросвіт. 2019. № 5. С.83-91. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/5_2019/14.pdf
- 38.Поліщук О.М., Бобко В.В., Мельник В.В. Обліково-аналітичне забезпечення розрахунків із дебіторами. Інфраструктура ринку. 2020.

- № 50. С.276-279. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/50_2020_ukr/48.pdf
39. Положення про Державну фіскальну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 р. № 236. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF#Text>
40. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Мінфіну від 24.05.95 р. № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text>
41. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>
42. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 16.07.1999р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
43. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>
44. Пугаченко О., Зарудна Н. Внутрішній контроль порядку відображення в обліку дебіторської заборгованості. Економіка та суспільство. 2022. №37. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-73>
45. Рафальська Н. Особливості обліково-аналітичного забезпечення розрахунків з покупцями і замовниками. 2021. URL: <http://www.vtei.com.ua/doc/24032021/3/9.pdf>
46. Сидоренко О. О. Визнання, класифікація та окремі аспекти обліку дебіторської заборгованості у суб'єктів господарювання. Інфраструктура ринку. 2019. № 32. С. 449–456. URL: <http://ir.stu.cn.ua/123456789/18501>
47. Сіренко І., Лега О. Мінімізація ризиків договірної політики при укладанні ЗЕД-контрактів. Цифрова економіка та економічна безпека. 2024. №1 (10). С. 159-163. URL: <https://doi.org/10.32782/dees.10-28>

- 48.Сливка Я. В., Щербан М. Д., Кондратюк, М. Ф. Бухгалтерський облік розрахунків з покупцями та замовниками: історичний екскурс. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2023. № 7. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-7-09-06>
- 49.Степаненко О.І. Аналіз дебіторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан та ділову активність підприємства. Проблеми системного підходу в економіці. 2022. Випуск 2 (88). URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/18efad67-a88a-47bf-95a5-4724a32a9353/content>
- 50.Степаненко О. І., Дубовик М. Ф. Аналіз дебіторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан та ділову активність підприємства. Проблеми системного підходу в економіці. 2022. № 2. С.116–125. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/37945/Dub_2022_2.pdf
- 51.Ткачук Л., Венда Ч. Теоретико-методологічні аспекти управління дебіторською заборгованістю підприємства. Innovation and Sustainability. 2023. № 1. С. 84–90. URL: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.84.90>
- 52.Цивільний кодекс України: Закон України № 435-IV від 16.01.2003р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
- 53.Чакалова Н.С. Розробка робочих документів для проведення внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на промислових підприємствах. Агросвіт. 2018. № 22. С. 81–90. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=2767&i=12>
- 54.Чепець О., Юрченко С., Волчанська Л. Теоретико-методологічні основи визначення дебіторської заборгованості та її класифікація. Економіка та суспільство. 2024. № 61. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-160>
- 55.Чернецька О. В., Гаркуша Г. І., Богданова Ю. С. Інтеграція аналітичного інструментарію в систему обліку і контролю суб'єкта підприємництва. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка

- та управління. 2024. №16. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-16-09-02>
56. Чернухіна В.О. Підходи до трактування дебіторської заборгованості. Харківський державний університет харчування та торгівлі. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/23420/1/tk2_08.04.21-135.pdf
57. Чуніхіна Т.С., Добривечір А.С. Організаційно-методичні аспекти обліку дебіторської заборгованості за міжнародними та вітчизняними стандартами обліку в системі управління підприємством. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Випуск 19. Частина 1.
58. Шепель Т., Вінтоняк А. Організаційно-методичні аспекти обліку дебіторської заборгованості: вітчизняний та зарубіжний досвід. Економіка та суспільство. 2023. № 52. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-56>
59. Шот А., Братух Д. Місце і значення розрахункових операцій у забезпеченні стабільності фінансового стану підприємств України. Молодий вчений. 2022. № 10 (110). С.96-100. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-10-110-19>
60. Ягольницький О.А., Федоренко Н.С. Облік дебіторської заборгованості за вітчизняною та міжнародною практикою. Інфраструктура ринку. 2019. № 31. С. 780 – 786.
61. Якимова Л.П., Мацкуляк К.І. Аналітичне забезпечення управління розрахунками з контрагентами в контексті забезпечення платоспроможності підприємства. Проблеми економіки. 2018. №2 (36). С. 396 – 402.
62. Яструбський М., Левкович І. Проблеми обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами. Економіка та суспільство. 2022. № 38. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1302>